به ئایدۆلۆژیابونی مەسەلەکانی ئافرەت1

فاتمەعومەر ڕێشاوی
Fatima1964_1@hotmail.com

هەتا ئەمڕۆش ئێمەی ئافرەت لە داواکردنی مافەکانمان و بەشدار بوون لە گۆڕانکاریەکان بەرە و کۆمەلگایەکی مەدەنی وا فێرکراوین لە مەیدانی ڕاڤە کردن و تێگەیشتن و لێکدانەوە و خوێندنەوەی ئەو کەلتوورەی کە بەشێکی زۆری تێکستە پیرۆزەکان پێکیانهێناوە و لە ناوەندی کۆمەلگەیەکی باوکسالاریەوە هەلقولاوون و بونەتە گرفت لای زۆرمان,.. هەر بە تەمای پیاو بین و جێ دەستێکمان دیار نیە بە هزر و بینینی خۆمان نەمان وێراوە بۆ تەنها جارێکیش لەو شەپۆلانەدا سەول لێدەین .. ئەمە یەکێکە لە هۆیەکانی زۆر خایاندن و زۆر تێچوونی پرۆسەی گۆڕانکاری.

کاتێ شکستی ڕووی کردە ژیاری ئیسلامی و قەیران و گرفتە کۆمەلایەتی و ئابووری و سیاسیەکان لەسەر یەك کەلەکە بوون, هەمیشە کۆمەلێك لەو گرفتانە کاریگەری نێگەتیڤی ڕاستەوخۆ یان ناڕاستەوخۆیان لەسەر ئافرەت هەبووە هۆی ئەوەش دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی لە هەر کۆمەلگایەکدا هاوسەنگی دەسەلات هەر بە تەواوی ڕاست نەبوویێتەوە و یاسا دانان و بڕیاردان هەر لە دەست ڕەگەزێکدا بێ (کە ئەویش پیاوە) بویستری یان نەویستری لە کاتی شکستی و ئەزمە و گرفتەکاندا حەیف و زولم دەکەوێتە سەر ڕەگەزەکەی تر (کە ئافرەتە) ..

بە شێوەیەکی گشتی ئەو کەسانە کەم بوون کە دان بەو گرفت و قەیرانانەدا نەنێن بەلام کێشەکە لەوەدا بوو :

هەندێ پێیان وا بوو, هۆکاری ئەم شکستیە ئەو کەلتور و سیستەمە ئیسلامیە یە کە پەیڕەو دەکرێ بۆیە بۆ چارەسەرکردنی ئەو گرفتانە ڕوویان بە تەواوی کردە خۆرئاوای پێشکەوتوو و حەساوە و هۆشیارییەکی کال و کرچ لاسایی کردنەوەیەکی بێ ئاگایانە لە مەسەلە گرنگەکانی ئافرەتاندا پەیدا بوو.

هەندێکی تر پێیان وا بوو, هۆکاری ئەم شکستیە, پەیڕەوکردنی هەلە و دوور لە ڕاستی سەرچاوەکانی ئیسلامە بۆیە بە لای ئەوانەوە گەڕانەوە بۆ ئەو ناسنامەیە و پابەند بوونی تەواو بەو یاسا و ڕێسایانەی کە لە قورئان و سوونەت دا هەیە, تەنها ڕێگەیە بۆ چارەسەرکردنی هەموو گرفتەکان. ئەمانیش گەڕانەوەیان بۆ لای ئیسلام زیاتر گەڕانەوەیەکی ڕوالەتی و تقوسیانە بوو, لەوەی گەڕانەوە بێ بۆ جەوهەر و مانا و بەها مرۆڤایەتیەکانی سەرەتای هاتنی ئیسلام.

سالانە چەندها موئتەمەر و کۆڕ و کۆبوونەوە لەسەرانسەری جیهاندا دەگیرێ بۆ چاك کردنی باری کۆمەلایەتی ئافرەت بە گشتی و باسکردنی مافە پێشێل کراوەکانی, کە هەندێ جار ئافرەتان لەدروستکردنی ئەو بارە نالەبارانەدا خۆشیان بەشدارن.. فاکتەری ڕزگاریشیان لە دەست ئەو بارە لە هۆشیاربوونەوەی خۆیاندایە.

دیارە ئەم ماف پێشێلکردنە بەرامبەر ئافرەت تایبەت نیە بە کۆمەلگە و زەمەنێکی دیاری کراووەوە بەلکو لە هەموو کۆمەلگەو زەمەنێکدا بە ڕادە و شێواز و بیانوو و بەلگەی جیاواز ئەو کێشەیەی بەخۆوە دیوە, خۆ ئەگەر بێتوو باس لەم زەمەنەی خۆمان بکەین ئەوە کۆمەلگەی ڕۆژهەلاتی بە گشتی و ئیسلامی بەتایبەتی جارێ لە ژێر ئەو بارەدا هەر دەنالێنێ.

هەرچەندە کێشەکانی ئافرەت هەمووی نابەسرێنەوە بە ئیسلامەوە, بەلام ئیسلام لە چنین و هۆنینەوەی ئەو کەلتوورەدا ڕۆلێکی گرنگی هەیە.

پرپشکی نێگەتیڤی ئەو بارە کۆمەلایەتیە ناهەموارەی کە ئافرەتی موسلمانی تێدا ئەژی گەشتۆتە دەرەوەی جیهانی ئیسلامیش و بوونەتە باس و خواسی هەموو کۆڕ و کۆبوونەوەی پەرلەمان و دەزگا کۆمەلایەتی و سیاسی و میدیاکان و چەندەها پرسیار و گرفتی بێ وەلام و بێ چارەی لای ڕۆژئاواییەکانیش دروست کردووە, تەنانەت هەندێك پێیان وایە کە ئەم کێشانە زیان بە کۆمەلگەی مەدەنی ڕۆژئاواش دەگەیەنێ لەوانە:
کوشتن لەسەر شەرەف و بە زۆر بە شوودان و خەتەنەی کچان و لێدان و توند و تیژی بەرامبەر ئافرەت.
_ مەبەست لەوە نیە کە لە کۆمەلگای خۆرئاوادا لێدان و توندوتیژی بەرامبەر ئافرەت نەماوە, نەخێر بەلکو مەبەست لەوەیە ئەوان چەندەها دەزگای کۆمەلایەتی و سزای یاساییان هەیە لە دژی ئەو دیاردەیە– .

لێرەدا ڕوونکردنەوەیەك پێوستە کە ئەویش ئەوەیە , من لەم باسەدا ڕووی بەرپرسیاری و ڕەخنەم نە لە ئیسلام خۆی و نە لە لایەنێکی ئیسلامی سیاسی تایبەت نیە .. بەلکو ڕوو دەکەمە سەرتاپای ئەو سیستەم و کەلتورەی کەبەدرێژایی مێژوو لە ئەنجامی کەلەکە بوون و تێکهەلکێشانی کۆمەلێك بارودۆخی ئالۆز, دروست بووە. ئەو کەلتوورەی هەموو گروپ و حزب و دەسەلات و ڕێکخراو و دەزگا ئایینی و نائایینیەکان و میانەڕەو و توندڕەو چەپڕەو و ڕاستڕەو پێکیانهێناوە, و لە هەمان کاتتدا ئاراستەشیان دەکات و ئاوێتەی یەکتر بوون. تا لە پیاداچوونەوەیەکدا بتوانین خۆمان بەرەو ڕووی خۆمان ببینەوە پێش ئەوەی دەرەوەی خۆمان بەرەو ڕوومان بکاتەوە و ئەجندەی خۆیان ((بە ئەنقەست یان بێ ئەنقەست)) بەسەرماندا بسەپێنن.

وەك هەموو دەزانین بەشێکی زۆربەی یاسا و ڕێساکانی ئەحوالی شەخسی دەولەتە ئیسلامیەکان لە قورئان و سوننەتەوە سەرچاوەیان گرتوە و بوونەتە کەلتوور و تا ئێستەش بەرگریان لێدەکرێ , کەچی لە لایەکی تریشەوە ڕێژەیەکی باش لە کۆمەلگەی ئێمە بە تایبەتی و کۆمەلگە ئیسلامیەکانی تر پێیان وایە زۆربەی ئەو و یاسا و ڕێسایانە لەگەل دنیای تازەی ئەمڕۆدا هەل ناکەن .. بۆ ئەمەش بەلگەی تیۆری لە ناو تێکستی پەڕاوەکاندا و پراکتیکی لە ژیانی واقعدا دێننەوە... جا لەم باسەدا زیاتر لەو بەلگە تیوریانە دەکۆلینەوە ..

من لەم باسەدا دەمەوێ ڕۆلی ناوبژیوانێك ببینم لە نێوان لایەنەکانی ئەو ململانێ و مجادەلەیەی کە ئەمڕۆ لە مەیدانی گۆڕانکاریەکاندا بوونی هەیە بۆ ئەمەش کۆمەلێك پیاداچونەوە و پرسیار سەبارەت بە تێکستەکانی قورئان خۆی دێنمە مەیدانەوە. بە ڕای من هەردوو لایەنی ململانێکە تا لەیەکتر بگەن پێویستیان بەو پیاچوونەوەیە هەیە و دەبێ ڕەچاوی چەند بنەمایەك هەیە بیکەن:
یەکەمیان: خوێندنەوەیەکی بابەتیانە, بۆ ئەوەی بتوانین لەو تێکستانە بگەین و هەقی خۆیانی بدەینێ پێویستە هەر یەکێ لە لایەنەکانی ئەم ململانێیە لەو بۆچوونە پێشگیریەی (قناعات مسبقة) کە هەیەتی خۆی ڕزگار بکات, ئەو بۆچوونە پێشگیریەی کە علمانیەك هەیەتی ئەوەیە کە قورئان یان ئیسلام هەمیشە بە چاوێکی سوك سەیری ئافرەت دەکات و زولمی لێدەکات.... ئیتر بەم بیرو بۆچوونەوە دەگەڕێ بە دوای ئەو بەلگانەی کە ئەو بۆچوونەی ئەو دەسەلمێنێ... ئەو بۆچوونە

پێشگیریەی کە ئیسلامیەکیش هەیەتی ئەوەیە کە قورئان یان ئیسلام بۆ هەموو گرفتێك چارەی بنەڕەتی داناوە و هیچ کەس بۆی نیە بە چاوی ڕەخنەوە سەیری بکات ....بەم بۆچوونەوە بە دوای ئەو بەلگە و ڕاستیانەدا دەگەڕێ کە جوانی سیستەمی ئیسلام بسەلمێنێ....

دووەمیان ((خوێندنەوە و لێکدانەوەی تێکست لە کۆنتێکست))دا .. بە مانایەکی تر مرۆڤ ئەگەر بیەوێ ڕەخنە لە واقعێك یان یاسایەك بگرێ یان بەرگری لێبکات .. دەبێ ئاگادار بێ لە نهێنیەکانی پێکهاتەی ئەو زەمان و کۆمەلگایە و ئەو هۆکارانەی ئەو بابەتەی تێدا هاتۆتە کایەوە. بە مانایەکی تر باری کۆمەلایەتی و ڕۆشنبیری و زانستی ئەو زەمەن و کۆمەلگەیەی کە تێکستێکی تێدا دەخولقێ و ئەو زەمەن و کۆمەلگەیەی ئەو تێکستەی پێدەگات دەبێ ڕەچاو بکرێ.

سێهەمیان: لێکدانەوەی تێکستەکانی قورئان بە شێوەیەکی حەرفی نەبێت .. خوێندنەوە و تێگەیشتنی حەرفی مانای نابێ ئەگەر نەزانین ئەو پەیامەی تێکستێك لەگەل خۆی هەلیگرتووە چیە و لە کوێدایە ؟؟

چوارەمیان: تێکەل نەکردنی ئامانج و ئامڕاز .. بە مانایەکی تر لە پشت هەموو کتێب و تێکستێکەوە پەیامێك هەیە, بۆ گەیشتن بەو پەیامە لە زەمەن و هەل و مەرجێکی تایبەتیدا ئامڕازێك بەکاردەهێنرێ.. دەشێ لە کۆمەلگەیەکی تر و هەل و مەرجێکی تردا هەمان ئامڕاز دەستنەدات ..

کاتێ مرۆڤ هەموو توانایەکی دەخاتە کار بۆ وەدی هێنانی ئامانجێك کە لە بنەڕەتتدا ئامڕازە ئەوە گەورەترین زیان بە ئامانجەکە و بەئامڕازەکەش دەگەیەنێ.

بە بۆچونی من بۆ ئەوەی قورئان لە ناو مێژوودا بمێنێتەوە و هەقی خۆی بدرێتێ و شان بەشانی سەرچاوە مەعریفیەکانی تر ڕۆلی خۆی ببینێ, دەشێ لە چەند گۆشە نیگایەکەوە لێی بڕوانرێ, بۆ ئەوەش دەبێ بکرێت بە چەند بەشێکەوە :

1- بەشی مۆرال و ڕەفتار کە بریتیە لە پەروەردەکردنی تاك و کۆمەل لەسەر ڕەوشتی بەرز وەك ڕاست گۆیی ودەست پاکی و لێ بووردەیی و بەزەیی و پاك ڕاگرتن و خاوێنکردنەوەی دل و دەروون ......

دیارە ئەوەش بنەمایەکی بەهێزی هەموو دین و فەلسەفە و بیرە کۆمەلایەتیەکانن ... چەسپاندنی مورال و فەزیلە ئامانجی هەموو کەلتوور و دین و بیر و بۆچوونەکانی مرۆڤایەتیە و هەولی بۆ دەدات , بەلام هەریەکەیان ئامڕازی جیاواز بۆ ئەو پەیامە دەگرنە بەر.

2- بەشی مێژوو و چیرۆك

3- وێناندنی دیاردە گەردونیەکان, ئەم بەشە پەیوەندی بە زانستی گەردوونیەوە هەیە

4- وێناندنی دیاردە کۆمەلایەتیەکان کە پەیوەندی بە زانستە مرۆییەکانەوە هەیە وەك ((ان الله لا یغیر ما بقوم حتی یغیر ما بانفسهم))((بێگومان خوا بار ودۆخی هیچ قەوم و گەلێك ناگۆڕێت تاکو ئەوەی لە دەروونیاندا هەیە نەیگۆڕن))

5- بەشی پەرستن کە پەیوەندی نێوان مرۆڤ و خواوەند دیاری دەکات

6- بەشی مامەلە کە پەیوەندی مامەلەکردنی مرۆڤەکان لەگەل یەکتردا سەبارەت بە کار و باری ڕۆژانە لە کڕین و فرۆشتن و قەرز و میرات و هتد ..دیاری دەکات.

7- جیهاد و ئەحکامەکانی تری جەنگ تێکستەکانی ئەم بەشە زۆر جار لە لایەن دەسەلاتداران و گروپەوەکانەوە بۆ مەرامی سیاسی خۆیان بەکاریدێنن....وەك ئەنفال ...!!

8- بەشی یاسا کۆمەلایەتیەکان, ئەو کۆمەلە تێکستانەن کە پەیوەندیان بە ڕێکخستنی کۆمەلگەی ئیسلامیەوە هەیە ئەم بەشەیان بە تاییەتی ئەو تێکستانەی پەیوەندی بە ئافرەتەوە هەیە دەبێتە تەوەری ئەم باسە.وەك

* فرە ژنی * فرە ژنی پێغەمبەر
* شایەتی ئافرەت
* فەزلدانی پیاو بەسەر ئافرەتدا
* لێدانی ئافرەت
* مەسەلەی تەلاق و باوکسالاری
* بەشە میراتی ئافرەت
* دانانی ئافرەت لە ڕیزی شت و مەکدا
* وەسف کردنی ئافرەت وەك کێلگەیەك بۆ بەرهەمهێنان و بەخێو کردنی مندال
* مەسەلەی حجاب و بالا پۆشی و بالانە پۆشی

لە هەمان کاتیشدا ئەم تێکستانەن کە زیاتر بوونەتە جێی ململانێ و ڕەخنە و هۆکەشی دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی بارو دۆخی کۆمەلایەتی ئەو کۆمەلگەیەی ئەم تێکستانەی تێدا هاتۆتە دی , ڕەچاو ناکرێن و بە هەموو شێوەیەك لە بەرژەوەندی پیاو و کەلتووری باوکسالاریدا بەکاردێن .
ئەو کێشانەی سەرەوە بە پێی ئەولەویەتی کاریگەرییان بە بۆچوونی خۆم لەسەر کۆمەلگە ڕیزیان دەکەم:

* <u>فرە ژنی</u>

و ان خفتم الا تقسطوا في اليتامى فانكحوا ما طاب لكم من النساء مثنى و ثلاث و رباع فان خفتم الا تعدلوا فواحدة او ما ملكت ايمانكم ذلك ادنى <u>الا تعولوا</u> * النساء 3

((ئەگەر ترسی ئەوەتان هەیە کە لە بابەت کچانی هەتیو نەتوانن دادگەری بکەن (لە مارەکردنی ئەوانە وازبێنن) جا ئافرەتانی تر کە خۆشتان لێیان دێ و پێتان خوشیك و پاکن, دوان یان سیان یان چوار مارەیان بۆ خۆتان ببڕن , جا ئەگەر بترسن کە نەتوانن دادگەری لە بەرچاو بگرن , یەك ژن بەسە یا لە ژنانێ کە خاوەنی ئەوانن کەلك وەربگرن, ئەمە نێزیکترە بۆ خۆ لادان لە ستەم و بێ دادگەری کردن)

ئەوەی کە لە زەمینی واقعدا پراکتیزێرە دەکرێ ئەمەیە((چەند لە ژنان پێتان خۆشبێ دوان یان سێ یان چوار مارە بکەن بە مەرجێ دادپەروەرانە لەگەلیان بجولێنەوە))دیارە کاتی ئەم تێکستە بەم شێوە نیوەناچلی و حەرفیە هەلسو کەوتی پێ بکرێ و تێرمی ((دادپەروەری)) وا لێك بدرێتەوە کە ئەو پیاوە هەموو ژنەکان لە ڕووی مادديەوە وەك یەك سەرپەرشتی بکات... ئەوا زۆر ئاسانە بۆ هەرکەس بیەوێ شەرعیەت بۆ خۆی وەرگرێ و هەموو شتێك بکاتە بیانوو و مەسلەحەتی مەشروع و مەلا و قازی

و مەحکەمە ڕازی بکات که ئەو لە ڕووی مادديەوە تواناى بەخێو کردنی زياتر لە ژنێك و منالەكانی هەيە و بە باشترين شێوە دەتوانێ هەلس و کەوتيان لەگەل بکات .
مەلا و قازی و مەحکەمە خۆ نابن بە حەرس بە سەریەوە بۆ ئەوەی کە ووتوێتی جێبەجێی ئەکا یان نا !!

ئەمە تەنها سەبارەت بە ئافرەتانێك کە کۆیلە نەبون ((بە مانای ئەو کاتە)) بەلام ئەو ئافرەتانەی کە کۆیلە بوون واتە لە دەست کەوتی جەنگدا بە دیل گیراوون کە بە ((ما ملكت ايمانكم, ژنانێ کە ئێوە خاوەنی ئەوانن)) تەعبیری لێکراوە پیاوان دەتوانن ژمارەیەکی دیارینەکراو کەلك وەرگرن. دیارە ئەمەش لە هەموو سەردەمەکانی بۆ بەرژەوەندی پیاو بەکار هاتوە. ئەم دیاردەیە پەیوەندیەکی تەواوی بە باری کەلتوری و کۆمەلایەتی ئافرەت و مەسەلەی دیل و کۆیلەوە هەبووە که لەو ڕۆژگارەدا لە زۆربەی کۆمەلگاکاندا باوو بووە, کە خۆی لەگەل بەرز بوونەوەی ئاستی بیرکردنەوەی مرۆڤایەتیدا کەم بوویەوە و بەرەو نەمان چوو ......هەرچەند بە شێوەیەك لە شێوەکان تا ئێستەش بە داخەوە ئافرەت وەك شت و مەك دەکڕێ و دەفرۆشرێ, بەلام ئەوە کارێکە لەدەستی مرۆڤ خۆیدایە و هیچ شەرعیەتێکی لە ئاسمانەوە پێنەدراوە .... دەتوانرێ بەربەستی بۆ دانرێ ...

بەلام ئەگەر بێتوو تێکستەکە بە تەواوی و مانای زمانەوانی و کۆنتێکستەکەی واتە هۆ و بار ودۆخی هاتنەدی لە زیهنماندا ئامادەیی هەبێ و باش ڕەچاو بکرێن ئەوا بە شێوەیەکی تر تێی دەگەین و مامەلەی لەگەلدا دەکەین .

* هۆی یان (علەی) ئەم تێکستە لە تەفسیری ((الطبري و المنار))2 دا وا هاتوە دەلێ ((لەو کاتەدا لە کۆمەلگەی نیوەدوورگەی عەرەبیدا)) نەریتێکی ناشرین ونەگونجاو هەبوو ئەوەیش ئەوە بوو کە پیاو تەماعیان لە کچانی بێ باووك دەکرد بە تایبەتی ئەوانەی کە مالیان هەبوو جوانیش بوون .. تا کار گەشت بووە ئەوەی کە هەندێ پیاو زیاتر لە لە شەش و حەوت کچی یان لە بەردەستا بوو یان ژنی بوون ....تا وای لێهات بوو مارەییان
((کە لەو کاتەدا زۆر گرنگ بوو)) پێ نە ئەدرا سەرەڕای ئەوەی مالەکەشیان لێداگیر ئەکردن و بە جوانی و مرۆڤانەش لەگەلیاندا نەئە جولانەوە . بۆ ئەوەی واز لەو نەریتە نامرۆییانە بهێنن و لە لایەکی تریشەوە تووشی زنا نەبن .. قورئان ئەم ڕێگە چارەیان بۆ دا ئەنێ .. کە کچانی بێ باوك واز لێبهێنن و ژنی کامل مارە بکەن .. تا چوار زیاتر نەبێ !! ..... یان هەر بەیەك ژن ڕازی بن لە کاتێکدا مەترسی زولم لێکردنیان پەیدا ببێ.

ئەگەرلە ڕووی زمانەوانیشەوە لە تێکستەکە وورد بینەوە دەبینین ئەم حوکمە بە دوو سێ مەرجی گرانەوە گرێدراوە:
یەکەمیان: و ان خفتم الا تقسطوا في اليتامى ((ئەگەر ترسی ئەوەتان هەیە کە لە بابەت کچانی هەتیو نەتوانن دادگەری بکەن ((بە هۆی ئەوەی مارەییان ناتوانن بدەن و مال و سامانیشین لێداگیردەکەن و دەیخۆن) جا ئافرەتانی کامل مارە بکەن ....)).

ئەو (فاء) ە کە پێی دەوترێ ((فاء السببية تربط بين الشرط و جواب الشرط)) **واتە ڕستەی پێش خۆی کە پێی ئەڵێن** الشرط (**مەرج**) **ئەبەستێ بە دوای خۆیەوە پێی دەوترێ** (جواب الشرط)
(ان خفتم الا تقسطوا في اليتامى) ف (انكحوا ما طاب لكم من النساء مثنى و ثلاث و رباع فان خفتم الا...) **کە نەبوونی یەکێکیان ئەوی تر هەڵدەوەشێتەوە** .....
دووەمیان : فان خفتم الا تعدلوا فواحدة ...._* **ئەگەر نەتانتوانی دادپەروەر بن لەگەڵیاندا.... تەنها یەك ژن بێنن...... هەمان قاعیدەی سەرەوە دەیگرێتەوە کە بە نەبوونی مەرجی دادپەروەری ئەو حوکمە هەڵدەوەشێتەوە ..**

سێهەمیان : ذلك ادنى الا تعولوا ((**ئەمە نێزیکترە بۆ خۆ لادان لە ستەم و بێ دادگەری کردن**)), ((**فرە ژنی نزیکە لەستەمکردنەوە**)) . **ئێمە هەرگیز لەم پەیامە نەگەشتووین و نەترساوین..**
هەروەها نابێ ئەوەشمان لەبیرچێ ووشەی داد کە سێ جار دووبارەکراوەتەوە <u>الا تقسطوا</u> , <u>الا تعدلوا</u> , <u>الا تعولوا</u> .. **مانای جیاواز و فراوانی هەیە , تەنها دادوەری نێوان ژنەکان ناگەیەنێ چونکە دەبوو دەستەواژەکە بەم شێوە بوایە** ((الا تعدلوا بينهن فواحدة)) . **لە بری** ((الا تعدلوا فواحدة)) **بەڵکو دادوەری بە مانای گشتی ناو کۆمەڵگەش دێ ...؟؟ ئایا ئەو ڕۆژگار و کۆمەڵگە پیان سروشتی و ڕەوایە ... ئایا ئەو فرە ژنیە خۆی لە خۆیدا نابێتە هۆی دروست بوونی کەشێکی نادادوەرانە لە ناو خێزان و کۆمەڵگە .. ئایا زیانی زیاترە یان قازانجی . چونکە** ((**هەموو شتێك لەم دنیایە قازانج ی هەیە تەنانەت شەیتانیش** .))
ئەمە و لەلایەکی ترەوە ئەگەر بارو دۆخی کۆمەڵایەتی ئەو کاتە بێنینە بەرچاو پرسیارێك دێتە کایەوە ئایا ئەو کاتە پیاوان مافی یەك ژنیان هەبوە و ئەم تێکستە مافی زیاتری پێداوون یان ئەم پێی کەم کردوونەتەوە؟؟ ...لە کۆمەڵگەیەکدا ژن هێنان بێ سنوور بووبێ یان هەروەك شت ومەك تەملیك کرا بێ ...کاتێ کە ئیسلام دێت دیارە ناتوانێ بە یەکجار لە و بێ سنووریەوە بیگەیەنێتە سنووری ((**یەك ژن**))**چونکە هەموو هەل ومەرجە ئابووری و کۆمەڵایەتیەکان لە ئارادا نەبوون و باری عەقلی و دەروونی هەردوو ڕەگەزەکە بە شێوەیەکی تەواو ئامادە نەبوە بۆ گۆڕانکاریەکی وا بنەڕەتی..**
کەواتە. (**فرەژنی**) **بە ژمارەیەکی دیاریکراو لەم تێکستەدا ئامڕازێکە بۆ ئامانجێك ئەویش پاراستنی توێژێك لە ئافرەتان کە کچانن لە دەست حەز و تەماعی پیاو .. هەروەها سنووردار کردن و مەرجدارکرنی دەسەلاتی پیاو لەو مافەی کە کەلتورێکی باوکسالاری پێیدابوو تا لە هەر کاتێکێدا هەر هەل و مەرجێکی لەبار تر هاتە پێشەوە بتوانرێ سنوردار تر و کەمتر بکرێتەوە.**
بەڵام ناهۆشیارییەکە لێرەدا چیە؟؟ ئەوەیە ... ئەم حوکمە کە ئامڕازێك بوو بۆ گۆڕانکاریەکی تەواو کرایە ئامانج و ماف لە پێناوی بەرژەوەندی پیاودا. ئەو پەیامەش بەردەوام نەبوو تا لەو چوارەیشەوە بهێنرێتە سەر ((**یەك ژن**))

ئەوەی کەدەبوو ڕووی بدایە کە فتوادەران و یاسادانەران لە ئاستی ئەم ووشە و مەرجە قورسانەدا هەڵوێستیان هەبوایە و نەیانوێرایە دەستی پیاو بەم شێوەیە بەناوی خواوە بەرەڵا بکەن بۆ یاریکردن بەهەست و نەستی ئافرەت نەك ئەو تێکستە بە ڕاست و چەپدا بۆ بەرژەوەندی پیاو بەکار بهێنرێ ... بێ گوێدان بەو ڕاستیەی کە بۆچی قورئان بەو شێوە قورس و مەرجدار و ناچاریە ئەو چارەسەرە دادەنێ؟ یان پەیوەندی ئەم حوکمە چیە بە کچانی بێ باوکەوە؟؟

لایەنگرانی فرەژنی لەبەر ئەوەی پێیان وایە هەمیشە ژن پێویستی بە چاو دێری و سەرپەرشتی پیاو هەیە _ پێشیان خۆشە هەر وابمێنێتەوە – !! وە دەشبێ لە ئاستی ئارەزوو و پێداویستیەکانی پیاودا بێ, دەگەڕێن بە دوای بیانوو هێنانەوەدا بۆ پیاو وەك :

⁕ لە کاتێکدا ژنەکە منالی نابێ, یان کوڕی نابێ .

⁕ لەکاتێکدا ژنەکە ناتەواویەکی هەبوو لە مالداریدا

لەبەر ئەوەی هۆکاری هاتنە دی ئەم تێکستە هیچ پەیوەندی بە و بیانوانەوە نیە, وا چاکترە واز لەم بیانوو و بەلگانە بهێنرێ چونکە ئەوە ئەوپەڕی جیاوازی ڕەگەزایەتییە و (تمییزعنصري) لە مەودوا کەس پێی ڕازی نابێ ..

چونکە ئەی ئەگەر ئەو منال نەبوونە لە پیاوەکەوە بێت ؟ ئەی ئەگەر پیاوەکە ڕەوشتێکی ناڕەوای هەبوو و نەیتوانی مال بەڕێوە بەرێ ئایا ژنیش نابێ هەمان مافی هەبێ ؟

بەلام لە لایەکی تریشەوە لە ئەنجامی کاردانەوەی ئەم واقعە نالەباردا, هەلچووانە و بێ بیکردنەوە...داوای

هەمان ماف بو ژنیش بکەین ئەوە دیارە فەوزایەکی گەورە لە کۆمەلگەدا دروست دەبێ...کە هیچ کەس و هیچ کۆمەلگەیەك پێی ڕازی نابێ و پێشی بەختەوەر نابێ , بەلکو کۆمەلێ گیروگرفتی یاسایی و ئەخلاقی و کۆمەلایەتی و تەندروستی دێنێتە کایەوە .. لە و بارەدا ئامانجەکە کە ڕزگارکردنی ئافرەتە لەناو دەچێ ...

کەواتە باشتر وایە کە پیاو واز لەو مافە ((ئەگەر پێشیدراوە)) بهێنێ

⁕ زۆری ڕێژەی ئافرەت لە چاو پیاودا لە ئەنجامی شەڕ و جەنگدا

ئەم بیانوە بۆ کۆمەلگەیەك و زەمانێك کە ئافرەت هیچ توانا و ئاستێکی کۆمەلایەتی و هیچ هەل ومەرجێکی وای بۆ نەگونجا بێ کە بتوانێ خۆی سەرپەرشتی خۆی ومندالی بکات, تا ڕادەیەك ڕەوا بێت ... بەلام چەنە ڕێژەی ئەو پیاوانەی کاتێ دەیانەوێ ژنی دوەم یان سێهەم بێنن ئەو ئافرەتە بێ سەرپەرشت و بێلانانە... لە بری کچی گەنج هەلدەبژێرن.... ؟؟

ئەمرۆ کە دنیا بەرەو ئەو ئاسۆیە دەڕوات ژنیش بتوانێ بە هۆی پێشخستنی تواناکانی لەسەر پێی خۆی ڕاوەستێ وپشت بە خۆی ببەستێ ... پێویستی بە هیچ سەرپەرشتیەکی ڕاستەوخۆ نەبێ ..چۆن گونجاوە هەمان وەسیلەی زەمان و کۆمەلگەیەك بەکار بهێنین کە هیچ هەل و مەرجێکی سەربەخۆیی و گەشەکردنی توانای ئافرەتی تێدا نەبووبێ و هەموو یاسا کۆمەلایەتیەکان بە باری قورسی ژینگەیی و جەنگ و هێزی بازوو مەحکوم بووبێ.

⁕ بەلام, ئایا لە دنیای ئەمرۆدا کە پڕیەتی لە زانستی دەروونی و کۆمەلایەتی و مرۆیی و ئابووری, گوایا ناتوانین ژنێك کە کەم وکورتیەکی هەیە لە بەڕێوەبردنی خێزاندا, ووریای بکەینەوە و بە هەموومان یارمەتی بدەین تا ئەو گرفتەی بۆ چارەسەر بکەین..ئایا ئەمە ئەو دادپەروەریە نیە کە سێجار لەوتێکستەدا بانگەوازی بۆ ئەکا لە بری ئەوەی ژنێك و دوانی تر بکەین بە گژیدا و کەرامەتی بشکێنین....!!

* ئایا ئەگەر فرە ژنی ڕێی لێبگیردرێ لە بەرکەم کردنەوەی ئەو گرفتە دەرونیانەی کە لە ئەنجامیدا درووست دەبن وەك منافەسە و ڕقەبەرایەتی لە خێزانێکدا نزیك تر نیە لە ڕەزامەندی خواوە ؟؟
دیارە نەبوونی خۆشەویستی گەورەترین گرفتە لە ژیانی هاوسەریدا, بە تایبەتی ئەگەر پیاو وا تێ بگات کە ئەو هەقێکی لە ئاسمانەوە پێیدراوە .. ؟؟؟

* ئایا ئەگەر ژیانی هاوسەری لەسەر بناغەی خۆشەویستی دامەزرێ چ پیاوێ دەستی دەچێتە ئەوەی لە هەر حال و بارێکدا بێ هەر بیانوویەکیشی هەبێ ژنێکی تر بێنێ ؟؟ ,, یان ڕازی دەبێ بەوەی کە هەیە و دەگەڕێ بە دوای چارەسەر و ڕێکەوتندا.؟؟

*ئەگەر پیاوێك هەر وویستی ژنێکی تر بێنێ ئایا تەلاق دان لەو حالەتەدا دادوەرانە تر نیە ؟؟تا ژنیش هەست بە کەرامەتی خۆی بکات بتوانێ (ئەگەر وویستی) ئازاد بێ و بڕیاری جیا بونەوە بدات و یاسا و کۆمەلگە لە حالەتەدا ڕێز لە بڕیارەکەی بگرن و لە لایەکی ترەوە ژیانێکی تر بێ هاوسەری یان هاوسەری پڕ لە ئاسوودەیی بۆ خۆی دروست کات دوور لەو غەیبەت و حەسادەت و منافسە و ڕقەی کە لە نێوان ئەو دوو ژنە بەستەزمانانەدا دروست دەبێ... جگە لەو بارو دۆخەی لە دل و دەروونی منالەکانیاندا دروست دەبێ... یان هەتا هەتایە هەر لە جەنگ و دووبەرکیدا دەژین یان لە لایەن باوکە کەوە بۆ ئەوەی دەسەلاتی بەسەریاندا بشکێ , سەرکوتو داوماو دەکرێن ....ئەمە هەمووی لە پێناوی حەز و غەریزەی پیاوێکدا ..

ئایا تەلاق دان و جیابوونەوە لە سەر بناغەی لەیەك گەیشتن و بەرژەوەندی هەردوو لا و ڕووبەڕوو بونەوەیەکی ڕاستگۆیانە لەم حالەتانەدا دادپەروەرانە تر نیە؟؟

* ئایا ڕاست تر و دروست تر نیە کە هەولی ئەوە بدرێ ئافرەت هۆشیار بکرێتەوە و بە مشتێ ئالتوون ڕازی نەبێ ... ((لە بری ئەوەی ژنی بەسەردا بێ)) خۆ ئەگەر ڕازیش بوو با ڕێز و نرخی خۆی بە مادە نەگۆڕێتەوە . چونکە لە بەهای مرۆڤانەی خۆی کەم دەکاتەوە ..

* ئایا ناکرێ حوکومەت سەرپەرشتی ئەو ژنانەی کە لەبەر بژێوی ژیان یان لە بەر شورەیی تەلاق ڕازی دەبن کە ژنیان بەسەردا بێ, باوەش بۆ خۆیان ومندالیان بکاتەوە....تا ژنان هەست بە پشت و پەنای دەسەلات و کۆمەلگە بکەن. تاکەی ئافرەت لە پێناوی بژێوی ژیانی خۆی و مندالەکانیدا بێتە قوربانی .... مرۆڤی دلشکاو هەرگیز ناتوانێ وەکو پێویست کاریگەر بێ لە پەروەردەکردنی مندال و پێگەیاندنی نەوەی داهاتوو دا......

فرەژنی پێغەمبەر : بە بۆچوونی من لەم ململانێیەدا نە پێویست دەکات بەرگری لێ بکرێ و بیانووی بۆ بهێنرێتەوە نە ڕەخنە و هێرش کردنە سەرییشی ڕەوایە, چونکە ئەو مەسەلەیەش دیسانەوە پەیوەندی بە بار و دۆخی ئەوکۆمەلگەیەوە هەیە بەلگەشمان لەوەدا ئەوەیە کە کەس نە لەکاتی خۆیدا و نە دوای خۆیشی سەبارەت بەو مەسەلەیە تەشەنە و ڕەخنەی لێنەگرتوە ... بگرە مەغدووریش دەبێ ئەگەر بێتوو ئەو بەراوورد بکەین بە سەرکردە و پاشاکانی ئەوسەردەمە خۆی, سەرەڕای ئەوەش ڕەوانیە کەسێك کە هەزار سال لەمەوبەر ژیا بێ, بە پێوانەکانی ئەمڕۆ بیپێوی .... ئەویش پیاوی ئەو زەمەنەی خۆیەتی و هەرچەند لەوان جیاواز بێ و هەولی گۆڕان بدات .. هەر شتێك لە کاریگەری ئەو کەلتوورەی لەسەر دەمێنێ ....بۆیە نموونەیی پێغەمبەر لەوەدا بوو وەك کەسێکی هۆشیار توانی لە نیوەدوورگەی عەرەبیدا لە و زەمەنەدا بە بێ هیچ وەسیلەیەکی زانستی و تەکنەلۆجی و میدیایی ئەو کۆمەلگە نەزان و پەرتەوازەیە کۆ بکاتەوە و

هۆشیاریان بکاتەوە لە ناسنامە و نرخی خۆیان و کۆمەلگەیەکی مەدەنی ((بەبەراووردکردن لەگەل کۆمەلگاکانی تری ئەو زەمەنەدا)) دروست بکات و بە دنیادا بلاویان بکاتەوە .... ئیتر کاتێ هەلەو و ناتەواویشیان هەبووبێ , ئەوە تاوانی ئەو نیە و تاوانی هیچ شۆڕشگێڕێکیش نیە............

*** شایەتی ئافرەت ...**

((.... واستشهدوا شاهدین من رجالکم فان لم یکونا فرجلین وامراتان ممن ترضون من الشهداء ان تضل احداهما فتذکر احداهماالاخری ... .)) البقرة **282**

((... با دوو پیاو لە خۆتان شایەتی لەسەر (قەرز و مامەلە) بگرن , ئەگەر دوو پیاو دەست نەکەوتن با پیاوێك و دوو ئافرەت شایەتیەکە بدەن لو کەسانەی کە ڕازین بە شایەتی دانیان . نەوەکو یەکێك لە(ئافرەتەکان) بیری بچێت , با ئەوی تریان بیری بهێنێتەوە ....))

ئەم حوکمە هیچ پەیوەندیەکی بە بونیادی کەسێتی و ئەقلیەتی خودی ئافرەت وەك ئافرەت نیە تا ئێمە بێین تا دنیا دنیایە ئەمە وەك خۆی بهێلینەوە. بەلکو بەستراوە بە سیستەمە کۆمەلایەتیە گشتیەی کە هەموو کۆمەلگەی عەرەبی لەو کاتەدا گرتبوە وە. لەو کاتەدا ڕۆلی ئافرەت بە گشتی لە چوار دیواری مالەوە نەچوەتە دەرەوە .. تەنانەت لەو چواردیوارەشدا کاریگەریەکی وا بە هێزی نەبوە .... کەسێك کە لە مەیدانە جیاواز و ئالۆزەکانی کۆمەلدا بێخەبەر و بێ ئەزموون و نەشارەزا بێ چۆن دەکرێ و دەوێرێ لە مەسەلە گەورەکانی دادگادا بەشداری بکات و شایەتی بدات .... ((تەنانەت لە کتێبە تەفسیرکراوەکاندا هاتوو کە ئەم شایەتیە تەنها لە مەجالی قەرز و مالدا ڕێی پێدراوە)) 3   ..بە بۆ چوونی من وا دەردەکەوێ کە لەو کەلتوورەدا پێشتر بۆ هیچ مەسەلەیەك شایەتی ئافرەت وەرنەگیراوە .... بەلکو ئەو مافە نیوەچلەشی لە دوای هاتنی ئەم تێکستەوە پێدراوە.

کەواتە نهێنی ئەم حوکمە ئەزموون و شارەزاییە, کاتێ ئەو سیستەمە کۆمەلایەتیە دەگۆڕێ و ئافرەت لە زۆر بەی یان هەموو مەسەلەکانی تری کۆمەلگەدا ئەزموون و شارەزایی خۆی دەسەلمێنێ, ئەوکاتەش هەر دوو ئافرەت بە یەك شایەت وەگرین ؟؟ ئایا دوو دکتۆر , دوو مامۆستا, دوو وەزیری ئافرەت بە یەك شاهید لەقەلەم بدەین .. ئەمە بە کێ و بە چ فەلسەفەیەك ڕەوایە؟؟؟

.

*** فەزلدانی پیاو بەسەر ئافرەتدا**

((الرجال قوامون علی النساء بما فضل الله بعضهم علی بعض و بما انفقوا من اموالهم ....))**النساء 34**

((پیاوان کارساز و سەرپەرشتی ژنانن, لەبەرئەوەی خوا هەندێك لەوانەی بەسەر هەندێکا فەزیلەت داوە, وە لەبەرئەوەی پیاوان لە مالی خۆیان نەفەقەی ژنانیان ئەدەن .....))

ئەرکی سەر پەرشتی و کارسازی ئافرەت لە لایەن پیاوە وە حوکمی ئەم تێکستە نیە بەلکو حوکمی کەلتووره چونکە ئایین و کەلتوورەکانی تری ئەو ڕۆژگارە هەر بەو شێوە هەرەمیە سەیری پەیوەندی پیا و ئافرەتیان کردووە بۆ نموونە ئیجیل لەوەش زیاتر دەڕوات و دەلێ: ((خوا سەری مەسیحە و مەسیح سەری پیاوە و پیاویش سەری ئافرەتە ...)) – سەر لێرەدا بە مانای سەروەری دێت – جا کاتێ کەلتوری کۆمەلگەی ئیسلامی کارسازی و سەرپەرشتی کردن و ڕاستکردنەوەی ئافرەت (قوامة) **بە ناوی**

ئەم تێکستەوە دەداتە دەست پیاو, هیچ جیاوازیەکی نیە لە زۆر لە کەلتور و ڕۆژهەلاتیە دواکەوتوەکانی تر کە بە هەمان شێوە بیردەکەنەوە. ئەوەی زیاتر ئەم بۆچوونە دەسەلمێنێ:

ڕستەکە لەسەر شێوەی ((خبري))**ە و** ((انشائي)) **نیە واتە بەم شێوەیە** ((الرجال قوامون على النساء)) **نەك** (ايها الرجال كونوا قوامين على النساء) **جیاوازی ئەم دووانە ئەوەیە یەکەمیان لە واقعێك دەدوێ دووەمیان فەرمانێك دەدات.**

* **فەزلدانەکە .. فەزلدانی پیاو نیە بەسەر ئافرەتتدا, بەلکو فەزلدانی هەندێکە بەسەر هەندێکی تردا چونکە ئەگەر وا بوایە دەستەواژەکە لە بری** ((...بما فضل الله بعضهم على بعض...)) ((بما فضل الله الرجال على النساء)) **دەبوو بەوش مەجال دەهێلێتەوە بۆ کاتێك ئەگەر ئەرکی سەرپەرشتی و کارسازی ئافرەت لە دەستی پیاودا نەما یان بەشێوەیەکی هاوسەنگی لە نێوان هەردوو ڕەگەزەکەدا بوو .... ئەوا فەزلدانەکەش دەبێ هاوسەنگ بێ ... .**

* ((**بما انفقوا من اموالهم**)) **لەم تێکستەدا ئەوە دەگەیەنێ هۆی کارسازی و ڕاستکردنەوەی ئافرەت لە دەست پیاو دا پەیوەندی تەنها بە یەك فاکتەر و بابەت و شوێن** ((**خێزان و بژێوی ژیان**)) **هەیە نەك لە ڕووی خودی عەقل و بیرکردنەوە و بەهای ئافرەت وەك ئافرەتەوە بێ.**

* **لە ڕۆژگارێکدا بازو و هێزی لەش و جەنگ و تۆلەسەندن و مانەوە لۆژیك و پێکهاتەی بیرکردنەوەی تاکەکانی کۆمەلگە بوو بێ , دیارە ئافرەت و**((**هەروەها خێزان**)) **لە ڕووی پارێزگاری و دابینکردنی بژێوی ژیان پێویستی بە سەرپەرشت و کارساز و ڕاست کەرەوە بووە. کەواتە قەوامە ئامانج یان ماف نیە بەلکو ئەنجامی فاکتەری کەلتوری**

بووە – بە هۆی ئەو ئەرکەوە کە تەنها پیاو پێی هەلساوە – هەر کاتێ ئەو فاکتەرە نەما یان هاوسەنگی لە ئەرکدا دروست بوو ئەو ئەنجامەش نامێنێ ..... هاوسەنگی لەو قەوامەشدا دەبێ دروست بێ

ئەوەی لەم تێکستەدا بۆ ئێمە دەمێنێتەوە پەیامێکە کە ئەوەیش ڕاگرتن وپاراستنی خێزانە, ئامرازی ئەم پەیامە بە پێی گۆڕانی کۆمەلگە و ئەرکەکانی ژن و پیاو دەگۆڕێ دەشێ دوێنێ ((**هێلانەوەی قەوامەی پیاو لەگەل هەندێ ڕاست کردنەوەدا**)) **ئامرازێکی گونجاو بووبێ بۆ هێنانەدی ئەو پەیامە بەلام ئەمڕۆ بۆ ئێمە بە شێوەیەکی تر و بە ئامرازێکی تر ئەو پەیامەمان بۆمان بێتە دی. کە ئەویش هاوسەنگی کردنە لەو قەوامەدا لە نێوان هەردوو ڕەگەزەکەدا**

* <u>**لێدانی ئافرەت**</u>

الاتي تخافون نشوزهن <u>فعظوهن و اهجروهن</u> في المضاجع <u>و اضربوهن</u> فان اطعنكم فلا تبغوا عليهن سبيلا))* النساء 34

بەلام ژنانێ کە بەرز دەفڕن و ئەترسن نافەرمانی تان بکەن , لەبەرا ئامۆژگاری یان بکەن, (**لە پلەی دووەمدا**) **جێیان لێ جیا بکەنەوە جا لە** (**پلەی سێهەمدا**) **لێیان بدەن و تەمبێ یان بکەن, بەلام ئەگەر بە قسەیان کردن, ئێوەش** (**بیانوویان پێ مەگرن**) **ڕێی ستەم کردن لەوان مەگرنە بەر**)) **بۆ تێگەیشتن لەم دەستەواژەیە دەبێ دیسانەوە بگەڕێینەوە بۆ ئەو سەردەمەی کە تێیدا هاتۆتەکایەوە دیارە لە کۆمەلگەیەکدا کە هێز و بازو جەنگ و تۆلە و مانەوەی قەبیلە لۆژیکی بیرکردنەوە بووبێ و تەنها پیاو پەیداکەری بژێوی و پارێزەر ژیان بووبێ و.. ... ئافرەتیش لە هەموو گەورەو بچوکێکدا پێویستی بە پیاو یان** (**بەو باز و هێزە**) **دەبێ و هیچ هەل و مەرجێکی هۆشیاری و ڕۆشنبیرانەی بۆ خۆڕزگار کردن لە ژێر ئەم دەسەلات و ئەقلەیەتەدا نەڕەخسابێ .. کە بە تەنها**

هەلێك ((وەك هاتنی ئیسلام)) دەرەخسێ .. بەرەو ئەوە دەچێ کە هەندێ لە و دەسەلات و پیرۆزیە لە پیاو بسەنێتەوە ...سەرەڕای ڕەوایی ئەو گۆڕانکاریە بەلام بە ناچاری دوو گرفت دروست دەبێ, یەکێکیان زوو هەزم نەکردنی ئەو بارە تازەیە لە لایەن پیاوەوە . دوەمیان خراپ بەکارهێنان و ئەو ماف و دەسەلاتە تازە پێدراوە ....((کە خۆی لە خۆیدا ئافرەتانی تێگەیشتو و پێگەیشتوو دەزانن چۆن بەکاری بێنن بۆ خزمەتی خۆیان و خێزان و کۆمەلگەکەیان)), بەلام لەلایەن هەندێ لە ئافرەتان کە لە بیرکردنەوەیاندا پێگەییو نین و هەندێ خەسلەتیان هەیە کە زیان بە خێزان دەگەیەنێ وەك بەرزفڕین و ئیسراف کردن و زیادەڕەویکردن لە بەکارهێنانی ئەو ماف و دەسەلاتەدا. ئەم خەسلەتانە نەخۆشی دەروونین و دەبێ چارەسەر بکرێن ... لەو بارودۆخەی ئەو کاتەی ئەو کۆمەلگەیە ئامۆژگاری کردنی ڕاستەوخۆ و تۆراندن و لێدان تەنها وەسیلەیەك بوون بۆ چارەسەرکردن یان بێدەنگکردنی ئەو توێژە لە ئافرەتان کە بە پێی بۆچوونی ئەوکاتەی ئەو کۆمەلگەیە
((نەشاز بوون)) ((بەرزفڕیون و نافەرمانیان کردون)) ...
هۆکاری هاتنەدی ئەم تێکستەش ئەم ڕووداوەیە کە کە لە (ابن كثير) **دا 4 هاتووە ((..جارێ لە جارەکان کە پێغەمبەر قسە بۆ خەلك دەکات و ئامۆژگارییان دەکات کە ..نابێ لە ئافرەت بدەن ....!! دوای ماوەیەك عومەری کوڕی خەتتاب (خوالێی ڕازی بێ) دێ بۆ لای و دەلێ ئەوە ژنان خەریکن تەنگ بە پیاوان هەلدەچنن ....لێرەدا پێغەمبەر (د.خ) ڕێگەیان پێدەدات کە لێیان بدەن ...... دوای ئەوە ژنان دێنەوە بۆ مالی پێغەمبەر بۆ سکالا کردن .. ئەویش بە جارێکی تر کە قسە بۆ پیاواندەکات ژنانێکی زۆر هاتوون لە مالەوە شکاتیان لێ کردووە کە لێیان دەدەن .ئەوانەی وا لە ژن دەدەن چاکەکانتان نین ....**

کەواتە لێدانی ئافرەت نیشانەیەکی کەلتوری باوك سالاری عەرەبی و کۆمەلگاکانی تری ئەو ڕۆژگارە بوە, ئیسلام نەیتوانی ئەو نەریتە باووك سالاریە کە هەلشێلاوی کۆمەلێك هۆکار و بیر و بۆچون و بار ودۆخە ((لەبەر نەبوونی هەل ومەرجییکی یاریدەدەری تر وەك زانستە مرۆییەکانی ئەمرۆ)) ..لە ماوەیەکی وا کورتدا لابەرێت و بە تەواوی بن بڕ بکات , هەر ئەوەندەی پێکراوە کە بلێ ((ئەگەر لێشتان دان با لێدانی سوك بێت کە ئازاریان پێ نەگات ((هەرچی سەردەمەکانی دوای سەردەمی یەکەمی ئیسلام....بە هۆی سەیرکردنیان بۆ قورئان بە شێوەیەکی حەرفی و نیوەچلی. و تێکەلکردنی هۆکار و ئامانج واتە لە کاتێکدا لێدان ئامڕازێك بوو بۆ بۆ هێنانەدی ئامانجێك لای ئێمەبوو بە ئامانج .
*** ئایا ئێستە لەم زەمەنەدا کە پڕیەتی لە وەسیلەی زانستی دەروونی کۆمەلایەتی ناتوانین چ پیاویش و چ ئافرەتیش لەو نەخۆشیە دەرونیەکان ڕزگار بکەین کە خۆی ئەمە پەیامی تێکستەکەیە وەسیلەکانی ئەم پەیامە دەشێ بۆ دوێنێ بەکەلك هاتبێ بەلام بۆ ئەمڕۆ بەکەلك نایەت و نامانگەیەنێتە هەمان ئامانج ...**
یان چۆن دەگونجێ ئامڕازی زەمەنێك و کەلتوورێك کە خاوەنی هیچ هۆکارێکی هۆشیارکردنەوە و زانستێکی مرۆیی و دەروونناسی نەبووبێ و نەیناسی بێ .... بەکار بهێنین

*** دەسەلات دان بە تەنها بە پیاو لە تەلاق دان..**

ئەم حوكمە لە یەك تێكستدا نابینیتەوە بەڵكو چەند تێكستێك لەسەر تەلاق هەیە,

((البقرە 228, 229, 230 , 231, 236 , 237 _ الاحزاب 49 ...., _ الطلاق1)).... **لێرەدا تەنها دوو تێكست بەنموونە دێنینەوە:**

((.... و بعولتهن احق بردهن في ذلك ان ارادوا اصلاحا ولهن مثل الذي عليهن بالمعروف و للرجال عليهن درجة والله عزيز حكيم .... *)) البقرة 228

((... **مێردەكانیان (لە پیاوانی تر) سازاوترن كەلەماوەی عیدە دا – كە سێ مانگە و لە سەرەتای تێكستەكەدا هاتووە– بیانگێڕنەوە ئەگەر مەبەستیان ئاشتی بێ, ژنان مافیان لەسەر پیاوان هەیە, هەروەها كە پیاوان لەسەر ژنانیان هەیە , وە بۆ پیاوان پلەیەك مافی زیاتر هەیە** ...))*

((و اذا طلقتم النساء فبلغن اجلهن فامسكهن بمعروف او سرحوهن بمعروف ولا تمسكوهن ضرارا لتعتدوا و من يفعل ذلك فقد ظلم نفسه ....)) البقرة 231

((**وە هەر كاتێ ژنەكانتان تەلاق دا و ئەوانیش بە ئاخرین ڕۆژی عیدەی خۆیان گەیشتن, جا ئەبێ بە چاكی ڕایانگرن یا بە چاكی (لە حزوری دوو شایەتی عادل) تەلاقیان بدەن , وە بۆ زیان لێدان و دەس درێژی كردن (ئاشتیان مەكەنەوە و) ڕایان مەگرن , وە هەركەس ئەو كارە بكات جا بەڕاستی ستەمی لە خۆی كردووە** ..)) *

ئەم تێكستەش هەمان علە و هۆكاری لەخۆ گرتوە ... و پەیوەندی هەیە بە و ڕاستیەی كە لە دروستكردنی ژیانی هاوسەریدا پیاو داواكارە و ئافرەت داواكراوە .... ئەمەش لە زۆربەی كەلتور و كۆمەلگاكاندا هەر وابوە و دەتوانین بلێین وەك ڕێكەوتننامەیەك وایە لە نێوان ئەو دوو لایەنەدا نە قورئان و نەهیچ دینێك مبدئیا ئەو هەقەیان لە ئافرەت كە ئەویش داواكار بێ, زەوت نەكردوە.

دیارە دەستەواژەی (للرجال علهين درجة) **وە بۆ پیاوان پلەیەك مافی زیاتر هەیە) بەستراوە بەو واقعەی ئەو كۆمەلگەیە مەسەلەی بەرپرسیارێتی لە دروست كردن و بژێوی دوابیش هەلوەشانەوەی خێزان :كە لەدەستی پیاودا**

بووە ....بەلام پەیامەكە چیە ؟؟ ئەوەیە ((ئەبێ بە چاكی ڕایانگرن یا بە چاكی تەلاقیان بدەن)) داوای جیابوونەوەیەك دەكات كە لەسەر بناغەی دادوەری و ڕاستگۆیی بێ ... ئەگەر بویسترێ ئەو تێكستە پراكتیزێرە بكرێ ... دەبێ پەیامەكە لەبەرچاو بگیرێ و خەمی لێ بوخرێ نەك كێ تەلاقی بەدەستە چونكە ئەگەر بۆ نموونە ئەو تێكستە لە (كۆمەلگایەكی دایكسالاریشدا !!!) بهاتایەتە دی .. خیتابەكە ڕووی دەكردە ئافرەت و ئەو كاتە دەبوایە هەمان قسەمان بكردایە كە ئێستە دەیكەین ..

نابێ ئەوەشمان لەبیرچێ كە لە هیچكام لەو تێكستانەدا ئەوەی تێدا نیە كە تەلاق دەبێ بە تەنها لە دەستی پیاودا بێ بەڵكو خیتابەكە بەرامبەر پیاوە !!((واذا طلقتم ا ن طلقتموهن, ثم طلقتموهن, يا! يها النبي اذا طلقتم النساء فطلقهن....)) **بە مانایەكی تر جیاوازی هەیە لە نێوان ئەوەی لە دەقێكی ڕاستەوخۆدا بلێ ((تەلاق دەبێ لەدەستی پیاو دا بێ)) و لە نێوان ئەوەی كە شتێك خۆی كە((زەواج و تەلاق))ە تازە لەدەستی پیاو دایە و ناچار لەم مەیدانەدا خیتابەكە دەبێ ڕوو لەو بكات. ئەم خیتابێكە لە ڕووی ئیجرائاتی قانونیەوەیە نەك لە ڕووی مافی**

تەلاق دانەوە بێ

چونكە ئەگەر وانەبێ ئەوا ئەم دوو دەستەواژەیە ((الرجال قوامون على النساء بما فضل الله بعضهم على بعض)) و ((للرجال علهين درجة)) **دژایەتی دەبێ لەگەل تێكستی 187**البقرة ((.. هن لباس لكم و انتم لباس لهن ..))

ئەوان (ژناكانتان) بەرگن بۆ ئێوە و ئێوەش بەرگن بۆ ئەوان ... هەروەها تێكستی 1 النساء 95 النحل 40 غافر

*** نیوە بەشی ئافرەت لە میراتتدا و مارەیی**

((یوصیكم الله في اولادكم للذكر مثل حظ الانثیین فان كن نساء فوق اثنتین فلهن ثلثا ما ترك وان كانت واحدة فلها النصف ....)) النساء 11

((**خوا ڕێنموویتان دەكات و فەرمانتان پێ دەدا دەربارەی نەوەكانتان** (**لە بواری میراتی گرتندا**)(**ئەویش ئەمەیە**)

كە بەشی نێرینەیەكیان ئەندازەی بەشی دوو مێینەیانە, خۆ ئەگەر مندالەكان تەنها ئافرەت بوون دووان و لە دووان زیاتر بوون ئەوە دوو بەش لە سێ بەشی میراتەكە لەوان بەش دەكرێت , (خۆ ئەگەر مردووەكە) تەنها كچێكی هەبوو ئەوە نیوەی دارابیەكەی دەدرێتێ ....))

هۆی هاتنە دی ئەو تێكستە بەم شێوەیە یە كە لە (ابن كثیر)5 **دا هاتووە** ((**ژنێك, دوو كچەكەی هێنایە لای پێغەمبەر ووتی : ئەم دووكچە كچی** ((**سعد كوڕی ڕەبیع**)) **ن كە لە شەڕی (احد) دا كوژرا , ئێستە مامیان میراتەكەی باوكیانی داگیر كردووە و هیچیان بۆ نەماوەتەوە . ئەویش فەرمووی خوا چارەی ئەوەش دەكات .... دوای ئەوە ئەم تێكستە هاتە دی ... ناردی بە دوای مامی كچەكاندا ووتی : سێیەكی ئەو مالە بدە بەو كچانە هەشت یەكیش بۆ دایكیان ئەوەشی كە مایەوە بۆ خۆت** ....))

دوو ڕاستی لەم ڕووداوەدا تێبینی دەكرێ :

یەكەمیان : لەبەر ئەوەی لەو كەلتوورەدا ئافرەت هیچ مافێكی وەرگرتنی میراتی نەبووە (بەلكو خۆی دەكرایە میرات)) داگیركردنی مالی ئەم كچانە و دایكیان لە لایەن (مام)یانەوە كارێكی ئاسان و ئاسایی بووە ...

دووەمیان: ئەم تێكستە گۆڕانكاریەكی جۆری نەك چەندی بەسەر ئەو سیستەمەدا هێنا كە ئافرەت و پیاوی

یەكسان كرد لە مەبدەئی وەرگرتنی میراتدا بەلام بە چەنیەتی جیاواز. ئەویش لە بەر ڕەچاو كردنی سەختی

كار و ئەركی پیاو لە ڕووی پەیدا كردنی مارەیی و بژێویی خێزان .

لێرەدا ئەوە دەردەكەوێ كە حوكمی نیوە بەشی میرات هیچ پەیوەندیەكی بە نرخی كەسێتی و ئەقلیەتی خودی ئافرەت وەك ئافرەت نەبووە. بەلكو پەیوەندی بەو سیستەمە كۆمەلایەتی و ئابوریە گشتیەی كە هەموو كۆمەلگەی گرتبووەوە كە بە شێوەیەكی گشتی ئافرەت خەرج كەر ((مستهلك)) بوە نەك بەرهەمهێنەر ((منتج)).

لە ڕووی مادیەوە لە هەموو قۆناغەكانی ژیانیدا بژێوی بۆ دابین كراوە و بە خێو كراوە سەرەڕای ئەوەش مارەیی وەگرتوە. خۆ ئەمەش نابێ وامان لێ بكات كە ئەو حوكمە هەتا هەتایە هەروا بهێلینەوە و یاسای لەسەر داڕێژین , بەلكو دەبوایە ئێمە لەو پەیامەی كە لە پشت ئەو تێكستەوەیە تێبگەیشتینایە و سەرنجی ڕابكێشاینایە و هاندەرێك بوایە بۆ هەنگاو نانی زیاتر نەك لە شوێنی خۆماندا بمانچەقێنێ. ئەو پەیامەش ئەوەیە كە ئافرەتی هێنایە ڕیزی پیاوە وە لە مەبدەئی وەرگرتنی میراتدا, بەلام بە چەندێتیەكی كەمتر لە پیاو ئەویش لەبەر ئەوهۆكارەی كە باسكرا كاتێ ئەو سیستەمە كۆمەلایەتی و ئابووریە دەگۆڕێ دەبێ حوكمەكانیش بگۆڕدرێ

كەواتە ئەگەر ئافرەت بیەوێ بەشی تەواوی لە میراتی مالی باوکیدا هەبێ, دەبێ بە مارەیی شوو نەکات و بەشدار بێت لە پێکهێنانی ژیانی هاوسەری تا وای لێدێت نەلە مالی باوکیدا نیوەبەشی دەبێ و نە لەکاتی دروستکردنی ژیانی هاوسەریشدا بە مادده و دراو و زێڕ نرخی بۆ دیاری ئەکرێ..
چونکە مارەییش ئامانج نیە بەلکو ئامڕازێکە ((بۆ بەخشینی دەسەلاتێکی ئابووری بە ئافرەت لە بەرامبەر دەسەلات و ستەمی پیاودا)) لەگەل زیاد بوونی ڕادەی هۆشیاری و هەستی مرۆڤایەتی لە لای هەردوو ڕەگەزەکە بەرامبەر بەیەکتر پێویستیمان بەو ئامڕازەش کەم دەبێتەوە ....

*دانانی ئافرەت لە ڕیزی شت و مەکدا

{ زُيِّنَ لِلنَّاس حُبّ الشَّهَوَات مِنْ النِّسَاء وَالْبَنِينَ وَالْقَنَاطِير الْمُقَنْطَرَة مِنْ الذَّهَب وَالْفِضَّة و الخيل المسومة و الانعام و الحرث ذلك متاع الدنيا .... } ال عمران **14**

((ئارەزو و حەزی خەلك بۆ ژنان و نەوەی نێرینە و کۆکردنەوەی زێڕ و زیوی زۆر و زەبەندە و ئەسپی چاك مالات و زەوی و زاری کشت و کال بۆ خەلکی ڕازێنراوەتەوە ..ئەمانە شتو مەکی دنیان ....))
دانانی توێژی ئافرەت لە ڕیزی ئەو شت و مەکانەی کە ناویان هاتووە داهێنراوی قورئان نیە بەلکو ئەوەواقعێك بووە لەو کەلتوورەدا کە تاکەکانی خولیا و ئارەزوویان لە کۆمەلێك بابەت بوە لەوانە ژنی زۆر نەوەی زۆر لە ڕەگەزی نێرینە و زێڕ و زیو ئەسپی جوان زەوی و زار و شانازیان پێوە کردوە و خۆیان پێوە هەلکێشاوە ..ئەم لۆمەی ئەو نەریتە دەکات. بەلگەش بۆ ئەمە ئەوەیە ڕەگەزی نێرینەش لە هەمان ڕیزدا باس کراوە
ئەگەر وانە بێ ئەوا ئەم تێکستە بە تەواوی دژی ئەو تێکستەی تر دەبێ کە دەلێ :((یاایها الذین امنوا لا یحلوا لکم ان ترثوا النساء کرها ...)) **واتە : ئەی ئەو کەسانەی باوەڕتان هێناوە ! بۆتان حەلال نیە بە زۆر و بە ئیکراه**
ژنان بە میرات بەرن ...)) دیسانەوە ئەمەش ئەو واقعە دەگەیەنێ کە ژنان لە کەلتووری ئەو کاتەی نیوە دوورگەی عەرەب نەك هەر میراتی وەرنەدەگرت بەلکو وەك شتو مەك دەبوە میرات .
واتە پەیامی تێکستەکە لۆمەی پیاوان دەکات لە پشبڕکێ کردن و خۆهەلکێشان بەو شتومەکانەوە و هەروەها ژن وکوڕیش کە لەو کەلتوورەدا لەو ڕوە وە لە ڕیزی ئەو شتانەدا بوون .... ئەوەش شتێکی ئاساییە هەر کاتێ ئە و شتانە ببنە ئەولەویەتی مرۆڤ و زیادەڕەوی کردن لە هەولداندا بۆ وەدەستهێنانی بە مەبەستی شانازی پێوە کردن و خۆ هەلکێشان ((بە تایبەتی ئەگەر ژن و کوڕیش لەو ڕیزەدا بوون)) ئەوە هەموو بیرێکی مرۆڤانە و ئایینێك لۆمەی دەکات .

* وەسفکردنی وەك کێلگەیەك بۆ مندال بوون

((نساءکم حرث لکم فاتوحرثکم انی شئتم و قدموا لانفسکم و اتقوا الله ... .)) البقرة **223**

((ژنەکانتان (لەکاتی پاکیدا) کێلگەن بۆ تان (شوێنی بەرهەم هێنانی وەچە) , کە وا بوو هەر زەمان و هەرشێوەیە بتانەوێ (لە پاکیدا) دەسیان لەگەل تێکەل بکەن, (بەرو بۆوەکەی کەمنداله) بۆ خۆتان پێش خەن
لە خوا بترسن.... .))دیارە ئەمرۆ وتنەوە و ڕەفتارکردن بەم تێکستە بەم شێوە حەرفیە, لەگەل هەولەکانی ئافرەت بۆ وەدەست هێنانی مافەکانی کە باوەڕی پێیەتێ ... دژایەتی دەبێ و وێنەیەکی نەگەتیڤ لە دەروونددا دەکێشێ..

ئەم تێکستە پەیوەندی هەیە بە تێکستێکی پێش خۆی کە لەوێدا پیاوان لە جووتگیری لە گەڵ ژنەکانیاندا قەدەغە دەکات لە کاتی دەورەی مانگانەدا – لەبەر ئەوەی زیان بە باری تەندروستی و باری دەروونی ئافرەت دەگەیەنێ.6

وەسفکردنی ئافرەت بە ((حرث)) لە زمانی عەرەبیدا بە مانای کێڵگە و کشت و کاڵ کە مانایەکی بایەخداری هەبوە دەگەڕێتەوە بۆ ... ئەو ڕۆڵەی کە ئافرەت لەو کاتەدا بە شێوەیەکی گشتی هەیبوە, لە منال بوون و بەخێوکردنیدا وەسفکردنێکی ئاوا لەو سیاقە بۆ بیرخستنەوەی ڕێزی ئافرەت بە شتێك کە لایان گرنگ بووە, بۆ ئەو ڕۆژگارە دیارە لە جێی خۆیدا بووە ..بەلام ئەمڕۆ بە هۆی گۆڕانی هەموو بارووdۆخەکان هەروەها گۆڕانی ڕۆڵی ئافرەت لە بەشداری کردنیدا لە زۆر لە کایەکانی تری ژیاندا دەشێ ئەو وەسفە دەست نەیات...
پەیامی ئەم تێکستە بۆ ئێمە لە وەدایە کە وەسفی ئافرەت بە شتێك دەکات لەو کاتەدا گرنگ بوە و لەگەل ڕۆڵی خۆیدا گونجاو بووە ..ئەگەر ئەمڕۆ وەسفێکی تر بۆ ئافرەت بە پێی ئەو ڕۆڵەی کە ئێستە دەبینێ, بکرێ, هیچ دژایەتیەکی لەگەل ئەم تێکستە نابێ .... ڕەوا نیە داوا بکرێ لە کۆمەلگەیەك یان کەلتوورێکدا وەسفێ بۆ ئافرەت بێتەدی کە لەگەل هەموو زەمانێکدا بگونجێ .....

* دیاردەی حیجاب ((بالاپۆشی))

هەرچەندە بە بۆچوونی من بوونی حجاب خۆی لە خۆیدا کێشە نیە, چونکە تا ڕادەیەکی زۆر پۆشینی جۆری بەرگ پەیوەندی بە ئازادی تاکەکەسیەوە هەیە.... بەلام تێگەیشتن و بە ئایدۆلۆژی کردن و بە سیاسی کردنی کێشەیە

دیارە بەدرێژایی مێژووی جیهانی ئیسلامی بەپێی داب و نەریتێکی دینی و کۆمەلایەتی شوێنی ئافرەت – بە شێوەیەکی گشتی – هەر چوار دیواری مالی باوك و مێرد بووە ئەگەر لەو چوار دیوارەش وەدەر بکەوتایە خۆی لە عەبا و پەچەکەی دەئالان..., بۆیە پابەند بوون بە جل و بەرگێك و شێوازێکی تایبەتی گرنگ نەبووە بانگەوازی بۆ بکرێ و کچانی لەسەر پەروەردە و گۆش بکرێ .. تا ببێتە دیاردە و تێکەل بە سیاسەت و ئایدۆلوجیا بکرێ .
تا لە و کاتەوەی بیر و بۆچوونەکانی خۆرئاوا لە زۆر لە مەیدانەکانی ژیاندا بالی بەسەر ئەم جیهانە پەککەوتەوەدا کێشا و ئافرەت هاتە مەیدانە جیاوازەکانی کۆمەلگەوە و عەبا و پەچەش بوونە ڕەمزی کۆنەپەرستی و هۆی ڕێگر لە بەردەم سەردەمی گۆڕانکاریە خێراکان.... لاساییکردنەوەی خۆر ئاوا لە ڕووی جل و بەرگەوە لە پێش هەموو دیاردەکانی تری ئەو بیرە پێشکەوتوو خوازە بە خێرایی پەرەی سەندو بلاو بووە وە .. دیارە ئەوەش لە ئەنجامی کاردانەوەی ئەو بارەی دژوارە بوو کە کۆمەلگە بەتایبەتی ئافرەتی تێدا بوو و نەبوونی توانای دەرك پێکردنی هۆکارەکان. ڕاستە ئەم لاساییکردنەوە هەر تایبەت نەبوو بە بەرگی ئافرەتەوە بەلام کێشەکە لەوەدا بوو تەنها سەبارەت بە ئافرەت بە گوناهێکی گەورە لەقەلەم درا
بانگهێشەرانی ((ناسنامەی ئیسلامی)) ناچار بوون لەبەردەم ئەم واقعەدا هاوسەنگیەك لە نێوان بیری کۆنەپەرستی کە ئافرەت لە مالەوە توند دەکات و بیری پێشکەوتنخوازی, دروست بکەن . بۆیە

کەوتنە بانگەواز کردن کە ئەوان دژی هاتنە مەیدانی ئافرەت لە کۆمەڵگەدا نین بەمەرجێ بالا پۆش بن بە پێی مەرجەکانی شەریعەت. دەست کرا بە گۆش کردن و پەروەردەکرنی کچان بە ڕاهێنانیان و ڕازی کردنیان لەسەر پۆشینی جۆرە بەرگێك کە پێ دەوترا ((حجاب)) بە بیانووی ئەوەی کە یەکێکە لەمەرجەکانی ئیمانداری و خوا ڕازی کردن و نیشانەکانی ناسنامەی ئیسلامی و پاراستنی کۆمەڵگە لە فەساد , دیارە ئەم بۆ چوونە جێی خۆی دەکاتەوە لە کۆمەڵگەیەك کە هەر ڕواڵەتیانە لە شتەکان بڕوانێ و تێ بگات . ...ئا لێرەوە دەتوانین بلێین بالاپۆشی ئافرەت لە دیاردەیەکی کۆمەلایەتیەوە بوە دیاردەیەکی سیاسی.

بە شێوەیەکی گشتی لەبارەی حوکمی حجابەوە دوو ڕەفتاری دژ بەیەکتر هەیە کە هەردووکیان لە یەك بۆچوون و سەیرکردنەوە سەر دەکێشن :

*** ئەوانەی ڕەفتاری پێدەکەن پیان وایە کە ئافرەت خوا لە خۆی دەڕەنجێنێ, ئەگەر بێتوو بۆ نموونە قژی لە بەردەم پیاوی بێگانەدا دەرخست ((چونکە لەشی ئافرەت تەنها دەم و چاوی نەبێ عەورەتە واتە نابێ دەرکەوێ)) ..... بۆیە ئەرکێکی دینیە و لەسەریانە ئەو دەقانە پراکتیزێرە بکەن. تەنانەت هەولی ئەوە دەدەن هەموو ئەو ڕەخنانە کە ڕوویان لەم دیاردەیە کردوە پوچەڵ بکەنەوە و بگەڕێن بە دوای بەلگەدا تا بیسەلێنن کە نەبوونی بالاپۆشی دەبێتە هۆی بلاو بوونەوەی فەساد لە کۆمەلگەدا.**

*** ئەوانەی ڕەفتاری پێناکەن , دەکرێن بە دوو بەشەوە :**

یەکەمیان: هەمان بۆچوونی پێشوویان هەیە و خۆشیان بە گوناهبار دەزانن ,..... بەلام حەزی لێناکەن و پیان ناکرێ , پییان وایە خوا هەر لێیان خۆش دەبێ ...ئەمانە هەمیشە لە ترسدا دەژین و ناوێرن هیچ پرسیارێك نە لە خۆیان و نە لە چواردەور بکەن. هەر ڕۆژێك بۆیان ڕێك بکەوێ , ئەوانیش بڕیاری پۆشتەیی دەدەن و خۆیان لەو ترسە ڕزگار دەکەن و سەری خۆیان سووك دەکەن. زۆرن ..

دووەمیان: هەلوێستی دژایەتی و ناڕەزایی پیشان دەدەن بۆیە ڕفتاری پێناکەن بیانووشیان ئەوەیە کە ئەم تێکستە ڕێگرە لە بەردەم پێشکەوتنی ئافرەت و یەکسانی لەگەل پیاو داو. نەهامەتیەکانی ئافرەت و کۆمەلگە دەدەنە پال ئەم مەسەلەیە. تەنانەت هەندێجار گەشکە دەیانگرێ ئەگەر دیاردەی ((بالا نەپۆشی)) زۆر ببینن . بە یەکێك لەنیشانەکانی ژیاری و پێشکەوتنی لەقەلەم دەدەن. زۆر کەمن .....

.

ئەوتێکستانەی کە حوکمی بالا پۆشی ئافرەتیان تێدایە بریتین لە چوار تێکست لە کۆی 6666 **ئایەت :**

1- ... اذا سالتموهن متاعا فاسئلوهن من وراء الحجاب .... الاحزاب 53

.... **کاتێکیش داوای کەل و پەلێکتان (لە خێزانەکانی پێغەمبەر) کرد لە پشتی پەردەوە داوایان لێبکەن ....**

هۆكاری هاتنەدی ئەم تێكستەدا دەگێڕنەوە كە عومەری كوڕی خەتتاب بە موحەمەد دەلێت ((ئەی پێغەمبەری خوا باش و خراپ دێنە مالەوە بۆ خزمەتت, خۆزگە فەرمانی حجابت بە خێزانەكانت بدایە ..))

حجاب كە لەم تێكستەدا بە مانای جل و بەرگ و پۆشاك نیە بەلكو بە مانای (پەردە) (بەربەست) دێ و كە پەیوەندی بە مالی پێغەمبەرەوە بووە واتە حوكمی ئەم دەقە ئافرەتان بە گشتی ناگرێتەوە بە دوو بەلگە:

یەكەمیان: ووشەی- حجاب – لە نێوان دووشتدا دەبێ كە بە تەواوی لەیەكیان داپۆشێ. بۆیە لە تێكستەكانی تردا بۆ بالاپۆشی ووشەی (جلباب و خمور) بەكارهاتووە .

دووەمیان: (هن) كە لە زمانی عەرەبیدا بۆ كۆی مێیینە بەكاردێ بە مانای (ئەوان) بۆ خێزانەكانی پێغەمبەر دەگەڕێتەوە كە لە تێكستی پێشەوەی – الاحزاب - 52 , 53 باسیان هاتوە. ئەم تێكستانە یاساكان وچۆنیەتی هەلس وكەوت لە مالی پێغەمبەردا دیاری دەكەن. هۆی ئەوەش ئەوە بوو مالی خاوەنی پەیامێكی وەك ئیسلام لەو سەردەمەدا, دیارە مالێكی ئاسایی نیە و زۆر كەس و لە هەموو لایەكەوە ڕووی تێدەكەن . یەكێك لەو یاسایانە دانانی پەردەیەك بوە لە نێوان خێزانەكانی و خەلكی بیانیدا.

لەوانەیە لێرەدا یەكێك بلێ ئەونیە لە تەفسیرەكانیشدا هەر وا لێكدراوەتەوە كە ئەم حوكمی ((پەردە)) تەنها ژنان و كچانی پێغەمبەر دەگرێتەوە ...ئیتر چ پێویستمان بە بەلگە هەیە.

ئەمە ڕاستە بەلام ئەگەر بە ووردی سەیر بكەین دەبینین لە جیهانی ئیسلامیدا لە پراكتایكدا ئەم تەفسیرە باو نیە , تا ئێستەش جیاكردنەوەی ئافرەت و پیاو لە شوێنە گشتیەكاندا و پۆشینی نقاب باوە و بە باشتر سەیردەكرێ

2- ((یاایها النبي قل لازواجك و بناتك و نساء المؤمنین یدنین علیهن من جلابیبهن ذلك ادنی ان یعرفن فلایؤذین و كان اللة غفورا رحیما)) **الاحزاب 59 ((ئەی پێغەمبەر بە ژنان و كچانی خۆت و ژنانی بڕواداران بلێ :جلك و چارشێوی خۆیان لە خۆیان بپێچن تابناسرێنەوە و ئازار نەدرێن.))**

ووشەی (جلابیب) لە عەرەبیدا كۆی (جلباب) ە بە بەرگێك دەوترێ لە سەرەوە تا پێ دادەپۆشێ :

هۆكاری هاتنەدی ئەم تێكستە لە ابن كثیر**دا هاتوە** 7 **((لە پێش هاتنەدی ئەم تێكستە پیاوانی دەروون نەخۆش لە لەسەر ڕێگەی ئافرەتاندا لەكاتی چوونە دەرەوەیاندا دەوەستان و ڕێیان پێدەگرتن بۆ مەبەستی خراپ – ئەوانیش لەدەست ئەو كارە ناشرینە بێزار بوو بون. و ناڕەزاییان دەردەبڕی. بۆیە ئەم تێكست هاتەدی و فەرمانی دەركرد ئەو ئافرەتانەی كە بەمە ڕزی نین لە كاتی چوونە دەرەوەیاندا بالای خۆیان بە بەرگێكی زیادە لەسەر بەرگەكەی خۆیانەوە – لە شێوەی عەبا – بپۆشن تا بناسرێنەوە و ئازار نەدرێن, لە شێوەو ڕووخساردا جیابنەوە لەو لەوانی تر كە خەسلەتی كۆمەلایەتیان كۆیلەیی بوو.** 8

حوكمی بالا پۆشی لێرەدا گشتیە, بۆ هەمو ئافرەتانە بەلام تایبەتە بەچارەسەر كردنی گرفتێكەوە مەبەست و پەیامەكەشی ناسینەوە و جیا بوونەوەی چینێك لە ئافرەتان بوە ..

3- والقواعد من النساء الاتي لا يرجون نكاحا فليس عليهن جناح ان يضعن ثيابهن غير متبرجات بزينة وان يستعففن خير لهن و الله سميع عليم النور 60

((وە ژنانی لە کارکەوتوو کە هیوایان بە شووکردن نەماوە , گوناهیان بۆ نیە کە جلکی (سەرەوەی) خۆیان دابنێن , بە مەرجێ کە لە ڕاست خەلکیدا ڕازانەووەی خۆیان نیشان نەدەن وە ئەگەر خۆیان دا پۆشن بۆیان چاکترە .)) لە تێکستەکەی پێشوودا دەرکەوت بۆ پاراستنی ئافرەتان لە ئەو ڕێپێگرتن و ئازارەی تووشیان دەهات لە کاتی چوونە دەرەوەیان لە مال, فەرمانیان پێ درا کە بە بەرگێك پێی دەوترا – جلباب – خۆیان بپۆشن تا بناسرێنەوە

بەلام لەم تێکستەدا ئەو ئافرەتانەی لێدەرکرا کە لە تەمەنێکدان هیوای شووکردنیان نەماوە . چونکە ئەوان پیر بوون و ڕێیان پێنەدەگیرا پێویستیان بەو بەرگە زیادەی سەرەوە نەبوو .9

* دەستەواژەی ((وان یستعففن))لە ((عفاف)) یان ((استعفاف))ە وە هاتوە لە تەفسیرەکاندا بە خۆدا پۆشین لێکدراوەتەوە بەلام لە زمانی عەرەبیدا بە مانای ((خۆ بە دوور گرتن لە هەموو کار و ووشەیەکی نابەجێ و ناڕەوا)) هیچ بە مانای خۆ داپۆشین نایەت بەلام دەتوانین بلێین کە لە سەردەمەکانی پێشوودا بالا پۆشین یان خۆ داپۆشین نیشانەیەك بوو بێ بۆ (عفە)چونکە هەرسەردەمە و لێکدانەوە و تەسەوری خۆی لە ڕووی زمانەوانیەوە بۆ دەستەواژەکان هەیە.

4- ((قل للمؤمنين يغضوا من ابصارهم و يحفظوا فروجهم ذلك ازكى لهم))....النور30,

((بە پیاوانی بڕوادار بلێ : چاوی خۆیان (لەتەماشاکردنی نامەحرەم) داخەن و داوێنی خۆیان بپارێزن, ئەمە بۆ ئەوان پاکترە *))

((وقل للمؤمنات يغضضن من ابصارهن و يحفظن فروجهن ....

((وە بە ژنانی بڕوادار بلێ: چاوی خۆیان (لە تەماشای بە حەرامی بگرن) و داوێنی خۆیان بپارێزێن ...

ئەوەی لەم تێکستەدا بەدی دەکرێ سێ حوکمە:

* حوکمی چاو داخستن . بەلام دیارە ئەوە ناگەیەنێ کە پیاو و ئافرەت سەیری یەکتر نەکەن یەکتر نەبینن . بەلگەشمان ئەوەیە یەکەم: – يغضوا من ابصارهم– ووشەی – من – لە زمانی عەرەبیدا بۆ – تبعیض – بەکاردێ – واتە هەندێ جار ئەگەر مەبەستی هەموو حالەتێك بوایە, دەیفەرموو – يغضوا ابصارهم –

دووەم: لەبەر ئەوەی لە هەردوو تێکستەکەدا حوکمی چاو داخستنەکە نە بە ئافرەت نە بە پیاو دیاری نەکراوە

واتە نەیووتوە ئەی پیاوان چاو داخەن لە ئاستی ئافرەتاندا یان بە بەپێچەوانەوە ... بەلکو دەلێ چاو داخەن لە ئاستی تەماشاکردنی حەرام .ئەوە دەگەیەنێ چاو داخستنەکە هەموو ناڕەوا و حەرامێك بە گشتی دەگرێتەوە یان هەندێ حالەت دەگرێتەوە کە چ پیاو چ ژن حەز ناکەن هیچ کەس بیانبینێ بۆ نموونە لە کاتی خۆ گۆڕیندا کە مرۆڤ پێی خۆش نیە تەنانەت ڕەگەزەکەی خۆشی ببینێ ....

*** پاراستنی داوێن, ئەوەش ڕەفتارێکی کۆمەلایەتیە کە هەموو دین و فەلسەفەیەکی مرۆڤایەتی, بانگەوازی بۆ دەکات و ئافرەت و پیاو وەك یەك لێپرسراوون** .... ((**ئەمە تەواو پێچەوانەی ئەو ڕاستیەیە چەندەها سالە کە هەر ئافرەت لەسەر شەرەف دەکوژرێ و مەلا و فتوادەرانیش لە دژی ئەو دیاردەیە فزەیان لێوە نایەت**))

دوای ئەوە دیسانەوە ڕوودەکاتەوە ئافرەتان و داوایان لێدەکات کە
((**و جوانی خۆیان بێجگە لەو ئەندازەی وا دیارە** (وەکو دەم وچاو و دەستیان تا موچیان) **دەرنەخەن و (گۆشەی) لەچکەکانیان بدەن بەسەر سنگیان دا (تا گەردن و سنگیان داپۆشرێ) و جوانی خۆیان دەرنەخەن مەگەر بۆ مێردەکەنیان یان باوکیان یان نەبێ, بەلکو سەرفراز بن**))
ولا يبدين زينتهن الا ما ظهر منها وليضربن بخمورهن على جيوبهن و لايبدين زينتهن الا لبعلتهن او ابائهن او ... لعلكم تفلحون)) النور 31 ...

* **دەرنەخستنی جوانی. ئەمەیان تایبەتە بە ئافرەت** ....

لە سەرەتادا بۆ ئەوەی لە ئەو دەستەواژانەی کە ئەم حوکمەی لە خۆ گرتووە بە ووردی تێبگەین !! **دەبێ بگەڕێینەوە بۆ کۆنتێکستەکەی. هۆکاری هاتنە دی ... کە لە تەفسیری منار دا هاتووە:**
((..... **ئافرەتان لەو ڕۆژگارەدا** ((خمار)) **یان دەدا بە سەریاندا و کە گۆشەکانیان لە پشت سەریانەوە شۆڕ دەبوە و سنگ و مل و گوێکانیان هەر بەدەرەوە بوون . قورئان فەرمانی پێدان کە ئەوەی کە سەریان پێ داپۆشیوە بیدەن بەسەر سنگیاندا . – موفسر– ەکە ئەلێ ((مەبەستەکە لێرەدا ئەوەیە کە ژنان بە ئەو – خمار– ەی کە بەسەریانەوەیە درزی جلەکانیان یان سنگیان داپۆشن** ...))
10

ئەم حوکمەیان لەم دەستەواژانەدا دەردەکەون:
* (لا يبدين زينتهن الا ما ظهر منها) **جوانی خۆیان دەرنەخەن ... بێجگە لەو ئەندازە (جوان)یەی کە خۆی دیارە.**
کەواتە جوانیەك کە شاراوە نەبێ دەرخستنی ڕێی پێدەدرێ . ئەوەی ئەم ئەنجامە دەدات بەدەستەوە دوو دەستەواژەیە یەکەم : ووشەی – يبدي– لە زمانی عەرەبیدا ((دەرخستنی شتێکە کە خۆی شاراوەیە)) ئەوە دەگەیەنێ کە جوانی ئەندازەی جیاوازی هەیە, هەندێ لەو ئەندازەیە ئاشکرایە و هەندێکی تر شاراوەیە ؟؟
دووەم : دەستەواژەی –الا ما ظهر منها **– یە ئەوەی خۆی ئاشکرایە ڕێی پێدراوە و ئەوەی شاراوەیە ڕێی پێنەدراوە. لە لێکدانەوەی ئەم دەستەواژە (ڕوون نەکراوەیەدا) بۆچوونی جیاواز لە تەفسیرەکاندا هەیە, بەهێزترینیان ((دەم و چاو و دەست)) ە هۆی ئەمەش دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی کە لەو کەلتوورەدا ئافرەتانی هەندێ لە هۆزە عەرەبەکان دەم و چاو دەستیان بەدەرەوە بوە. بەلام هەندێ جار زیادەڕەوی لەو نەریتەدا کراوە .**
* **بەچی داپۆشن؟** (وليضربن بخمورهن) (خمار) **لە زمانی عەرەبیدا بەمانای داپۆشەر دێت. کە سەر یان هەر شتێکی تر پێی داپۆشرێ .**
وليضربن بخمورهن على جيوبهن

بەکارهێنانی تێکستەکە لە ووشەی ((بخمورهن))لە بری ((بالخمور)) دا دەردەکەوێت کە پێش ئیسلامیش بە پێی ئەو کەلتووره ئافرەتان هەر پابەند بوون بە سەرپۆشەوە. بەلام گۆڕانکاریەکە لەوەدایە کە بەو
داپۆشەرە ((خمورهن))…..کە بەسەریانەوەیە –جیوب– یان داپۆشن…
ووشەی (جیب) لە لە زمانی عەرەبیدا بە مانای درز دێت , کە دوو بابەت دەگرێتەوە: درزێك کە لە جلو بەرگدا هەیە و شوێنێکی هەستیاری لەشی لێوەی دیار دەبێ یان ئەو جێگایانەی لەش کە درزی تێدایە کە سنگ و بن هەنگل بنڕان یەکێکن لەو ئەندامانە .

ئەگەر بە ووردی و دوور لە کاریگەری ئایدۆلۆژیا سەرنجی ئەوتێکستانە بدەین دەگەینە دەر ئەنجامێك کە خمار ((سەرپۆش)) هاوردە و داهێنراوی قورئان نیە بەلکو لە کەلتووری عەرەبدا هەر باو و نەریت بوە…بەلام قورئان بۆ مەبەستێکی تایبەت بەکاری هێنا.

گۆڕانکاری و چۆنیەتی هەلس وکەوت کردن لەگەل هەموو بارێکی تازەدا لە کۆمەلگەدا, کاتی زۆر دەوێ و ئاسان نیە. بە هاتنی ئیسلام, کۆمەلیك گۆڕان لە کۆمەلگەی عەرەبیدا ڕوویدا, لەوانە گەورەبوونی ڕۆل و بەشداری کردنی ئافرەت لە ئەرکە کۆمەلایەتیەکان و زیاتر دەرکەوتنی لە شوێنە گشتیەکاندا (بە پێچەوانەی سەردەمەکانی دواتر) بوو , بۆیە پێویستیان بە هەندێ ئەحکام هەبووە کە ئەو کۆمەلگەیە لەسەر ئەو بار و دۆخە تازەیە ڕابهێنن . لە هەمانکاتیشدا ئافرەت ڕێزی لێ بگیرێ و وەك مرۆڤ سەیکرێ نەك وەك بابەتێك بۆ جوانی و ڕابواردن بەکار بێ.. بۆ هێنانەدی ئەم مەبەستە, تەنها وەسیلەیەك کە لەو کاتەدا لەبەر دەستتدا بێت بانگەوازکردن. بووە بۆ ئەو دوو یاسا کۆمەلایەتیە ی کە پێشتر باسکرا . یەکەمیان ڕاهێنانی پیاو و ژن لەسەر چاو داخستن لە هەندێ کات و شوێن دا, دووەمیان شاردنەوەی جوانی ڕەگەزی مێینە بۆ ئەو کاتەی کۆمەلگەی عەرەب. ئەمەش مەسەلەیەکی هەستیار بووە و پێویست بووە گرنگی پێ بدرێ.
هەروەها بار ودۆخی کۆمەلایەتی و ڕۆشنبیری و ئاوو هەوای ئەو کاتەی ئەو کۆمەلگەیە ڕۆلی هەبوە لەم حوکمەدا ئەویش پەیوەندی هەیە بەو ڕاستیەی کە ئافرەت لە هەموو کات و کۆمەلگەیەکدا تا ئێستەش بابەتێکی هەستیارە, مەبەستم لەوەیە تا ئێستەش پیاوان, ژن بەشەرەفی خۆیان دادەنێن و لەبەر ئەوە بۆ ئەوان بارسوکیە کە ئەگەر لە چوارچێوەی مالەوەدا گیریان دەن یان لە ژێر بەرگدا بیان شارنەوە بە تایبەتی کاتێ بە ناوی خواوە بێ جاری واش هەیە گرنگ نیە خۆیان تا چەند پابەندن بەو فەزیلەتانەی کە خوا داوایان لێدەکات.

لێرەوە دەگەینە ئەنجامێك کە لە کەلتووری قەبیلە عەرەبیەکاندا ئافرەت دوو شێوە جل و بەرگی پۆشیوە: یەکەمیان تەنها چاوی بەدەرەوە بووە .– هەندێ دەلێن یەك چاو –.کە ((نقاب))پێ دەوترێ. دوەمیان سەری داپۆشیوە بەلام مل و سنگ و بەرۆکی دانەپۆشراوە پێی دەوترێ ((خمار)). قورئان ناوەندی هەردووکیانی هەلبژاردوە کە دەموچاو دانەپۆشرێ و و سنگ و بەرۆك بەرەلا نەکرێ . بەلام سەبارەت بە داپۆشینی سەر یان قژ لێی بێ دەنگ بووە …. جێی هێشتوە بۆ کەلتور و یژدانی زیندوو و هەل و مەرجە گۆڕاوەکانی ڕۆژگار.

کەواتە ئەو ئافرەتەی نیقاب بکات ئەوە سەرپێچی ئەو تێکستەی کردوە بەلکو کەلتووری جێ بەجێ کردوە.
ئەوەشی سەری داپۆشێ کارێکی کردوە کە خۆی هەر هەبوە و قورئان لێی بێدەنگ بووە..

کەواتە حجاب بۆ مالی پێغەمبەر و جلباب و خمار بۆ ئافرەتان بەگشتی ئامرازێك بوون بۆ وەدەستهێنانی ئەو پەیامە کە ئەویش (رێزگرتن بووە لە ئافرەت وەك مرۆڤ نەك وە بابەتی سێکس))، ،. بە مانایەکی تر ئەرکێکی کۆمەلایەتی بووە بۆ چارەسەرکردنی گرفتێك لە کاتی خۆیدا، نەك ئەرکێکی دینی بێ.و پەیوەندی بە عەقیدە و ئیمانی بەهێز و بێهێزەوە بێ ..

ئەگەر بەلگەی بانگەوازانی دیاردەی بالاپۆشی مەسەلەی جنس و نەزەری حەرام و وروژاندنی حەزی پیاو بێت، ئەوا رووبەرِوی چەند پرسیارێك دەبینەوە:
*** ئایا بەرز بوونەوەی رادەی رۆشنبیری و کۆمەلایەتی پیاو رۆلیان نیە لە سەیرکردنی پیاو بۆ ئافرەت ؟؟**
*** ئایا بەرز بوونەوەی رادەی رۆشنبیری و کۆمەلایەتی ئافرەت خۆی رۆلی نیە لە سەیرکردنی پیاو بۆ ئافرەت ؟؟**
*** ئایا بۆ ئافرەتانی کۆیلە بالاپۆشی بۆ لەسەری فەرز نەبوو ؟ئەوانیش هەر ئافرەت نەبون و جوان نەبوون**
*** ئایا ناتوانین زانستیانە هەردوو رەگەزەکە لە منالیەوە وا پەروەردە بکەین کە رێز لەیەکتر بگرن و بە ویژدانێکی زیندوە وە هەلس کەوت لەگەل یەکدا بکەن. یان ئەمە کارێکی قورسە ؟؟ ، شاردنەوە و داپۆشینی ئافرەت کارێکی ئاسانە و بیرکردنەوەی زۆری ناوێ.**
*** ئایا هەر ئافرەت دەبێتە جێی نەزەری حەرام. ئایا هەژانی دەروونی یەکتر بە هۆی خۆ هەلکێشان بە جوانی سەیارە وئالتوون و مال و خانوو بەرەی بەرز و جل و بەرگی سەرنج راکێش کە ئەمرۆ نەخۆشیەکی کۆمەلایەتییە ئافرەت و پیاوی گرتۆتەوە ، حەرام و زەرەرمەند نین .... ؟؟**
*** ئایا لە ناو ئەو کۆمەلگایانەی کە ئافرەت بالاپۆشن زینا روو نادات ؟؟**
*** ئایا ئەگەر بمانەوێ کێشەی نەزەری حەرام لە ئافرەت هەر بە هۆی (خمار و جلباب) چارەسەر بکەین... دژی ئەو قاعیدەیە نابینەوە کە دەلێ (کل ممنوع مرغوب) . هەرشتێ زۆر بشاررێتەوە زیاتر مرۆڤ عەودالی دەبێ و هەولی بۆ دەدا.**
*** ئەو کۆمەلگایانەی کە (خمار یان جلباب) واز لێهناوە یان هەر نایناسن . چۆن ئەمرۆ (ژیار) بنیات دەنێن و و چۆن بوونەتە سەرچاوەی فەلسەفە و زانست و بیری تازەی مرۆڤایەتی .**
*** کەواتە ئافرەت لە کاتی نوێژدا (خمار و جلباب) ی بۆچییە؟؟**
*** لەمزگەوتتدا لە نێوان ئافرەت و پیاو دا پەردە گێرانەوە !! بۆچی ؟؟ کە ئەوان لەدەرەوەی مزگەوتتدا یەکتردەبینن و ئەوتێکستەی کە باسی (پەردە) دەکات پەیوەندی تەنها بە خێزانەکانی پێغەمبەرەوە هەبووە. هەروەها ئافرەت بە ((بالاپۆشی)) هاتووچۆی مزگەوت دەکات.**

هەولی من لە باسەدا ئەوە نیە کە ئافرەتان بالاپۆش بن یان نەبن سەرپۆش بکەن یان نەیکەن, چونکە ئازادی کەسێتی لەسەرووی هەموو شتێکەوەیە بەلکو پەیام و مەبەستم لە چەند خالێکدا روون دەکەمەوە کە ئەمانەن:

⁎ هەولێکە بۆ هێنانە کایەی دیالۆك و ڕای جیاواز لەم چەمکەدا وەك هەموو بابەتەکانی تری (فقه) و(شریعه)   چونکە تێیگەیشتن و – قابیل بوونێکی مەعریفیانە– لە هەموو کارێکدا پێوویستە

⁎ هەولێکە بۆ چارە کردنی ئەو قەیرانەی کە دژایەتی دروست دەکات لە نێوان بانگهێشت بۆ ئازادی و دیموکراسی و   فەرزکردنی ئەو (حجابەی)!! ئەمڕۆ باوە .

⁎ هەولێکە بۆ ڕەوینەوەی پەیوەندی نێوان چەمکی بالاپۆشی و بەرزی و نزمی ڕادەی ئیمان و لە خواترسی و ڕێگەی   ڕاست و چەوت. و نەبەستنەوەی بە پاداشت و سزاو و بەهەشت و دۆزەخەوە. و ڕزگار کردنی لەو هەموو هەڕەشەو گورەشانەی کە بە هۆی کەلتووری پیاوکسالاریەوە لێی ئالاوون. بەلگەش ئەوەیە هەروەك لە پێشەوەش بینیمان ئەو تێکستانەی کە پەیوەندی بە (بالاپۆشی)ەوە هەیە هیچ نیشانەیەکی سزادان و هەڕەشی تێدا نیە بەتایبەتی تێکستی 32 سورەتی النور بە ((لعلکم تفلحون**)) واتە ((بەلکو سەرفراز بن)) مەبەست لەوەیە ((.... بە ئافرەتان بلێ چاوی خۆیان لە سەیرکردنی حەرام داخەن و داوێنی خۆیان بە پاکی بپارێزن ئەو جوانیەیان کە شاراوەیە دەری نەخەن و تەنها ئەو ئەندازە نەبێ کە بەدەرەوەیە و بە داپۆشەرەکەی سەریان سنگ و بەرۆکیان داپۆشن... بەلکو سەرفراز بن))**

بە پێچەوانەی زۆر لە تێکستی تر کە زۆر هەڕەشەی سەخت و توندی تێدایە. بۆ نموونە ئەو تێکستەی کە چارەنوسی ئەو کەسانەی هەر خەریکی کۆکردنەوەی زێڕ زیون و نایبەخشن, باس دەکات و بە سزای سەخت و بە توندی دەیانترسێنێ و ئاگاداریان دەکاتەوە ((... یوم یحمی علیها في نار جهنم فتکوی بها جباهم و جنوبهم و ظهورهم ..)) التوبة35 **((ڕۆژێ کە زێڕ وزیو لە ئاگری جەهەنەمدا سورئەکرێتەوە, ناوچەوان و قەبرغە و پشتیان پێ داغ ئەکرێ ...)) یان لەسزای بەفیڕۆدان و زیادەڕەوی لە خەرجی و بەکارهێناندا (** اسراف وتبذیر **) ئەو کەسانە ئەخاتە ڕیزی شەیتانەوە ((** ...ان المبذرین کانوا اخوان الشیاطین)الاسراء 27 **و باسکردنی کەسانی تر لە پاشملە بە مەبەستی شکاندنیان (** غیبة **) ئەیانشوبهێنێ بەو حالەتەی کە یەکێك ئەوەندە درندە بێ گۆشتی برای خۆی بە مردوی بخوات , ((**... ایحب احدکم ان یاکل لحم اخیة میتا...)) **الحجرات 12**

ئەمڕۆ تا چ ڕادەیەك ئەم سێ تێکستەی کە پەیوەندیەکی زۆر بەهێزیان بە ویژدان و ڕەوشت و لەخۆبووردن و ویەکسانی و هاوسانی کۆمەلایەتیەوە هەیە و هەرەسهێنان و ڕوخانی کۆمەلگە لەسەرپێچی کردنیاندایە, جێبە جێ دەکرێن.

چەند ئافرەت بە (بالا پۆش و بالانەپۆش) ەوە و چەند پیاو هەن ڕۆژانە پەیامی ئەم تێکستە لە زهنیاندا ئامادە بێ و بیری کەسانی تریشی بخەنەوە و هۆشیارانە و ئازایانە خۆیان و چواردەوریان لەنەخۆشی کۆمەلایەتی پێشبرکێی زێڕ و زیو و سەیارە و مال و خانووبەرەی بەرز و جل و بەرگ و ماکیاج ,, بپارێزن یان هیچ نەبێ ئەو نەخۆشیە کۆمەلایەتیە کاریان تێنەکات. یان بتوانن پارچەیە ئالتوونی خۆیان ببەخشنە مندالێکی نەخۆشی بێ چارەی پەککەوتووی خەستەخانەکان.

چەند بوون لەو ئافرەتە بالاپۆش و نقاب پۆشە خەلیجیانەی دوو پارچەئالتوونی خەزنکراویان بەمنداڵێکی عێراقی لەکاتی ئابلووقە ئابووریەکەدا بەخشی ؟؟ یان .چەندن ئەوانەی هۆشیار و ئاگادارن لە خەرجی و بەکارهێنانی مولکی گشتیدا..یان, یان . .هتد

* هەوڵێکە بۆ کەمکردنەوەی ئەو هەمو بەرپرسیارێتی و تاوانانەی کە دەدرێتە پال ئافرەت بە هۆی بالا نەپۆشیەوە بۆ نموونە وەك دەلێن ((ئەگەر ئافرەت سنورەکانی خوای بەزاند ئەوا بە شێوەیەکی ئاسایی کۆمەلگە و خەلکیش بەرەو سنور بەزاندن دەبات)) ئەمە ووتەیەکی کال و کرچ و دوور لە زانیاری کۆمەلناسی و نهێنیەکانیەتی. بەلگەش لێرەدا ئەوەیە :ئایا سونەرەکانی خوا لە مەسەلەیەکی وا سادە و ڕوالەتیدا دەبینرێ یان لە کۆمەلێك بابەتی ئالۆز تر و سەخت تر و ترسناکتردا دەبێ باسی لێوە بکرێ ؟ ڕاستە, زیادەڕەوی ئافرەت لە بالانەپۆشیدا هەندێ کێشەی کۆمەلایەتی و ئابوری دروست دەکەن, بەلام ئەگەر ئەو مرۆڤە چۆنیەتی بیرکردنەوە و دل و دەروونی پڕ بوو لە کێشەو ئەزمە جۆر بەجۆرەکان , پێم نالێی (خمار و جلباب) چی لێدەکات ؟؟ یان ئایا ئەوکێشە کۆمەلایەتیانە هەر بە یەك وەسیلە و ڕێگە چارەسەر دەکرێن یان ڕێگەی تر زۆرن ...سەرەڕای ئەوەش زۆربەی ئەو کێشانە پەیوەندی هەیە بە ناخ ویژدانەوە. بۆ نموونە هیچ پەیوەندیەکی وا بەهێز نیە لە نێوان کێشەی ئابووری و –مۆدە و بالانەپۆشی – خۆ ئەگەر بشمانەوێ ئەوە بسەلمێنین ئەوە پێویستمان بە لێکۆلینەوەی مەیدانی هەیە .
ئەو ئافرەتەی ویژدانی زیندوو بێ و هۆشیار بێ لە ڕووی ئابوریەوە _ بالاپۆش بێ یان نا– دلی نایە زیادەڕەوی بکات لە خەرجیدا بۆ نموونە بەکارهێنانی کارەبا ..
* هەولێکە بۆ دروستکردنی هاوسەنگیەك لە نێوان ئەو دیدەی کە پێی وایە ئافرەتی –سەرپۆش بەسەر و جلباب لەبەر – هێمایەکە بۆ وێنەی کۆمەلگەیەکی دیندار و ئەو دیدەش کە گۆڕان لە ڕوالەت و ڕوکەش لە بری جەوهەر و ناخ ودەروون دەکاتە پێوەر بۆ خوێندنەوەی کۆمەلگە و هەلسەنگاندنی تاکەکانی و پرۆسەی گۆڕانکاری.
هەروەك مەریوان ووریا قانع لە مەقالەیەکیدا لە ژێر ناونیشانی (سیاسەت و جەستەی ئافرەت) دا دەلێ: ((... ئەم نەوەیە لە ڕۆشنبیران و خوێندەوارانی کورد پەیوەندییەکی ڕاستەوخۆ لە نێوان وێنەی نوێی ئافرەت و وێنەی لە
دایکبوونی کۆمەلگایەکی تازەدا دروست دەکەن ...))لە دیدی ئەواندا ئافرەتی تازە هێما یە بۆ وێنەی کۆمەلگایەکی تازە ((... ئەمرۆ جەستەی ئافرەت جەستەیەکی تەواو سیاسیە, ئافرەتان دەبێ هۆشیار بن لەو گەمە سیاسیانەی بە جەستەیان دەکرێت))11 هەتا ئافرەتان زیادەڕەوی کردن لە دەرخستنی لەش و لاریاندا بە ئازادی تێ بگەن و خمار و جلباب بە دینداری لەقەلەم بدەن , هەروا وەك بابەتێکی هەستیار و جێی سەرنج دەمێننەوە و نابنە خاوەنی کەسێتیەکی بەهێز و کاریگەر لە کۆمەلگەدا بەلکو هەر لایەنێ بۆ مەرامی خۆی بەکاری دێنێ .
* هەولێکە بۆ ڕاستکردنەوەی پرۆسەی پەروەردەکردن ودروستکردنی کەسێتی مندال بە تایبەتی کچان بە ئاراستەی بابەتە جەوهەری بەها مرۆڤایەتیەکان لەبری ڕوالەت و ڕوکەش ....
* ڕزگارکردنی ئافرەتان ((بە تایبەتی کچان)) ((بالانەپۆش)) لەو گرێ کوێرەی دەروونی کە توشیان دێ لە ئەنجامی هەستکردنیان بەوەی خوایان ڕازی نەکردوە بەوەی بالاپۆش نەبوون .لە بیریان چووە کە ڕازی بوونی خوا بە کارێکی وا سادە وەدەست نایە .

* هەولێکە بۆ ڕاستکردنەوەی ئەو بۆچوونەی کە پەیوەندی دەخاتە نێوان پلانی داگیرکەر و مەسەلەی بالانە پۆشی یەوە, مەبستی من لەمە ئەوە نیە پێچەوانەی ئەو بۆچونە بسەلمێنم نەخێر بەلکو من هیچ پەیوەندیەك لە نێوان- بالا پۆشی و بالانە پۆشی – و ئارام وئاسایشی وولات و پلانی وولاتە زلهێزەکان نابینم, چونکە هیچ وولاتێك نەبوو بە ڕادەی ئەفغانستان و عێراق بالا پۆش تێدا بلاو بوو بێ, کەچی دەیان سالە ئارام و ئاسایش تیایاندا بەرناگرێ و بەردەوام نابێ و زۆر بە باشیش – هەروەك دەلێن – بوونەتە جێگا و مۆلگەی پلانی وولاتە زلهێزەکان ...!!! زۆر وولاتی کەش هەن بالا پۆشی هەر تێدا نیە و بۆتە جێگە و مۆلگەی هەمان نەخشە و پلان .
سەرە ڕای ئەوەش هۆکار هاتنەدی تێکستی بالا پۆشی وەك پێشتریش بۆمان دەرکەوت هیچ پەیوەندی بەم بڕوبیانوانەوە
نیە بەلکو چارەسەرێك بووە بۆ گرفتێکی کۆمەلایەتی و کەلتووری .

* ڕزگار کردنی ئافرەتانی بالا پۆش لەو خۆشخەیالیەی کە کۆمەلگەیان بە هۆی بالاپۆشیانەوە پاراستوە ڕێگەکانی تر کە خوای پێ ڕازی دەکرێ بیری لێناکەنەوە و بەدوایدا ناگەڕێن ..لە بیریان چوە کە کۆمەلگە بەدەست چەند دەردی ئالتۆزتر و قول ترەوە دەنالێنێ و چەند ووریای و دەوێ لە دیاریکردنی فاکتەر و هۆکانی و چارەکردنی ...

* نەهێشتنی ئەو تێکەل کردنە کە دروست بوە لە نێوان ئەو بالاپۆشیەی کە قورئان داوای دەکات و ئەوەی کە لە کەلتووردا باو بوە .
تا ئێستەش لە زۆربەی وولاتانی ئیسلامیدا ((نقاب)) هەرباوە و تەنانەت لە زانکۆ و شارە گەورەکان و لە ئەورو پاشدا, زۆر بە توندیژیش بەرگری لێدەکەن. وەرە با پێکەوە سەرنج لەم تێکستە بدەین:
((سەبارەت بە مەسەلەی حجاب لە نێوان ئێمە و ئەو زانایانەی کە ((لەگەل نقابدا نین)) هیچ جیاوازیەکمان نیە کە باشتر و تەواو تر و نزیکتر لە بەدەستهێنانی ڕەزامەندی خوا و پێغەمبەر ئەوەیە کە هەموو لەش داپۆشراو بێ بە دەم و چاو و دەستیشەوە .. 12)). پێم نالێی ئەمە لە کوێ وە هاتوە ئەگەر لەو کەلتوورەوە نەبێ کە لە پێش ئیسلامدا دروست بووە . هەرچەند قورئان ڕێگە بەو ئەندازە جوانیە دەدات کەوا خۆی دیار بوە وەك –دەم و چاو دەست – کە نەپۆشرێ دەبینی ئەوان هەر نەریتەکەی خۆیان بە چاکتر دەزانن لەوەی داوایان لێکراوە لەوەش زیاتر ئەوەشی کە دەم و چاوی داناپۆشێ و بە پێی تێکستەکان ئەڕوات بەشێوەیەکی گشتی .هێشتا لەو باوەڕەدان کە ئەگەر بۆیان بکرێ دەبێ نقاب بپۆشن. یان دەبێ داوای نقاب پۆشین بەکەن.
* هەولێکە بۆ هۆشیارکردنەوەی ئافرەتان ئەوەی ڕەفتار بە تێکستەکانی حجاب دەکات ئەوەشی ڕەفتاری پێناکات لە هەبژاردنیان بۆ هەربۆچوونێك و دروستکردنی وژدانێکی زیندوو و چاودێر لە دەروون و ناخی خۆیاندا بەسەر شێوە
و ڕووخسار و هەلس وکەوتیان دانێن, نەك لە ئەنجامی ترس و تۆقاندا بەناچاری خۆیان بپێچننەوە _ کە ئەوە کاریگەری خراپی دەبێ لەسەر تواناکانیان .- یان لە ئەنجامی کاردانەوە و ڕق لێبوونەوە ئازادی تەواو بەخۆیان بدەن ببنە هۆی دروست بوونی پێشبرکێ کردن لە دەرخستنی لەش و لاریاندا.
بۆ ئەوەی ئافرەت نەبێتە قوربانی کەلتوور و هەروەها بیری ئازادی ڕەها پێویستە هەول بدەن چەند مەرج لە جل وبەرگیاندا ڕەچاو بکەن :

1- پێشبڕکێ له نێوان ئافرەتان خۆیاندا دروست نەکات.
2- شوێنی زۆر هەستیاری جەستەی ئافرەت دەرنەخات هیچ نەبێ لەوەدا با وەکو پیاو بن چۆن رووبان نایه سنگ و ڕانیان پیشان دەن
3 - دوورکەوتنەوە له چاولێکردنی بێ ئاگایانه...
4- بەشێوەیەکی وا نەبێ که زۆرترین کات و نرخی ماددی تێچێ به مانایەکی تر مۆده نەبێته ئەولەویاتیان
5- هەلبژاردنی شێوەی ڕووخسار جل و بەرگ و به پێی شوێن و جۆری ئیش . بۆ نموونه زیاده ڕەوی له خۆڕازاندنەوە
له قوتابخانه و زانکۆکاندا گونجاو نیه لەگەل پەیامی فێرکردن و خوێندندا.

کۆمەلگه ئیسلامیەکان ئەو هەموو گرنگی و کات و جووهدەی داویانه به مەسەلەی ((خمار و جلباب)) نیو ئەوەنده گرنگیان بدایه به مەسەلەی (قات جووین و خەتەنەی ئافرەت)13 و ژن بەژن و به زۆر بەشوودان و جادووگەری و ئیسراف کردن و مەسەلەی شیربایی و مارەیی و ئیدمانی ئافرەتان لەسەر بازاڕ و ماکیاج , تێ دەگەم ئیستە له بارێکی زۆر باشتر و گونجاو تردا دەبینرا. جالیەی ئیسلامی له بری ئەوەی خۆپیشاندان له دژی یاسای قەدەغه کردنی حجاب له فەڕەنسا ڕێکخات, دەبوایه خۆپیشاندانی له دژی هەموو ئەو نەهامەتی و باره ناهەموارانەی که کۆمەلگەی ئیسلامی به گشتی و ئافرەتان به تایبەتی له وولاتەکانی خۆیان و بەدەستی حوکمەتەکانی خۆیانەوە بەسەریاندێ ڕێکخستایه.
چارەسەرکردن و باشکردنی باری کۆمەلایەتی ئافرەت له هەمان کەلتوره وه هەلدەقولێ که خۆی بوەته هۆکار له دروست بوونی ئەو کێشه و باره کۆمەلایەتیانه..به ڕوون تر بلێین پیاچوونەوە و گۆڕینی گوتار و فقهی ئیسلامی کارێکی حەتمیه لەم مەسەلەیەدا بەتایبەتی بۆ ئێمه _ وەك کورد_ لەم سەردەمەدا بۆ ئەوەش پێویستمان به
شکاندنی ئەو دیوارانەیه که ئایدۆلۆژیای بزاڤه ئیسلامی ونا ئیسلامیەکان له نێوان ئێمه و خوێندنەوەیەکی بابەتیانه بۆ مێژوو, دروستیان کردووە. هۆلەندا 2005

پەراوێزەکان

ئەوەی منی گەیانده ئەم ئەنجامانه ئەوه بوو ماوەیەك لەمەو بەر دوو ووتارم له نوسینی ئازاد قەزاز خوێندەوە به ناوی (علمانیەت و قەیرانی پیرۆزگەرایی) و (ئیسلام له موحەمەدەوە تا بن لادن). نوسەر له ووتاری یەکەمدا هەولدودەدات پرۆسەی به علمانی کردن له ناو مێژوودا و بەشداری کردنی ئایینەکان و چۆنیەتی کار لێکردنیان لەم پرۆسەیەدا ڕوونکاتەوە. له ووتاری دووەمدا وا له خوێنەر دەکات که دیاردەی به مێژووکردن و به کۆمەلایەتی کردن بابەتیانه بخوێنێتەوە و تێکست لەناو کۆنتێکستدا دیاری بکات. هەروەها تێکرای مێژووی ئیسلام له ڕوانگەی (ڕێکخراوناسی)ەوە چۆن موحەمەد
دادەمەزرێنێ و بن لادنیش دەیرووخێنێ, بخوێنێتەوە.

بیرۆکە و ئەنجامی ئەو دوو ووتارە بۆم بوونە زادە و دەروازەی ئەم باسەی سەرەوە لەمەڕ جۆرێکی تر لە خوێندنەوەی تێکستەکانی قورئان سەبارەت بە مەسەلەکانی ئافرەت لە ئیمڕۆدا و لە ناو کۆنتێکست و هەلو مەرجی هاتنەدیان

و خستنە ڕووی لایەنی بە ئایدیۆلۆژی بوونی ئەو مەسەلانە. هەروەها بانگەوازێك بێ بۆ هێنانەدی ووتارێکی تازەی وا کە لەگەل گۆڕانکاریەکان وبەرەووڕووبونەوەکانی ئەمڕۆی دنیادا هەلبکات ..و کاریگەری هەبێ.

بلاوکراوەتەوەwww.ruanin.net 1–**ئەم دوو ووتارە لە ماڵپەڕی**

2– * – حَدَّثَنَا الْقَاسِم , قَالَ : ثنا الْحُسَيْن , قَالَ : ثني حَجَّاج , عَنْ اِبْن جُرَيْج , عَنْ هِشَام , عَنْ أَبِيهِ , عَنْ عَائِشَة , قَالَتْ : نَزَلَ , يَعْنِي قَوْله : { وَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُقْسِطُوا فِي الْيَتَامَى } . .. الْآيَة , فِي الْيَتِيمَة تَكُون عِنْد الرَّجُل , وَهِيَ ذَات مَال , فَلَعَلَّهُ يَنْكِحهَا لِمَالِهَا , وَهِيَ لَا تُعْجِبهُ , ثُمَّ يَضُرّ بِهَا , وَيُسِيء صُحْبَتهَا , فَوُعِظَ فِي ذَلِكَ . قَالَ أَبُو جَعْفَر : فَعَلَى هَذَا التَّأْوِيل جَوَاب قَوْله : { وَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُقْسِطُوا } قَوْله : { فَانْكِحُوا } . وَقَالَ آخَرُونَ : بَلْ مَعْنَى ذَلِكَ : النَّهْي عَنْ نِكَاح مَا فَوْق الْأَرْبَع , حَذَرًا عَلَى أَمْوَال الْيَتَامَى أَنْ يُتْلِفهَا أَوْلِيَاؤُهُمْ , وَذَلِكَ أَنَّ قُرَيْشًا , كَانَ الرَّجُل مِنْهُمْ يَتَزَوَّج الْعَشْر مِنْ النِّسَاء , وَالْأَكْثَر , وَالْأَقَلّ , فَإِذَا صَارَ مُعْدِمًا , مَالَ عَلَى مَال يَتِيمه الَّذِي فِي حَجْره , فَأَنْفَقَهُ , أَوْ تَزَوَّجَ بِهِ , فَنُهُوا عَنْ ذَلِكَ ; وَقِيلَ لَهُمْ : إِنْ أَنْتُمْ خِفْتُمْ عَلَى أَمْوَال أَيْتَامكُمْ أَنْ تُنْفِقُوهَا , فَلَا تَعْدِلُوا فِيهَا مِنْ أَجْل حَاجَتكُمْ إِلَيْهَا , لِمَا يَلْزَمكُمْ مِنْ مُؤَن نِسَائِكُمْ , فَلَا تُجَاوِزُوا فِيمَا تَنْكِحُونَ مِنْ عَدَد النِّسَاء عَلَى أَرْبَع , وَإِنْ خِفْتُمْ أَيْضًا مِنْ الْأَرْبَع أَلَّا تَعْدِلُوا فِي أَمْوَالهمْ فَاقْتَصِرُوا عَلَى الْوَاحِدَة , أَوْ عَلَى مَا مَلَكَتْ أَيْمَانكُمْ. ذِكْر مَنْ قَالَ ذَلِكَ : 6742 – حَدَّثَنَا مُحَمَّد بْن الْمُثَنَّى , قَالَ : ثنا مُحَمَّد بْن جَعْفَر , قَالَ : ثنا شُعْبَة , عَنْ سِمَاك , قَالَ : سَمِعْت عِكْرِمَة يَقُول فِي هَذِهِ الْآيَة : { وَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُقْسِطُوا فِي الْيَتَامَى } قَالَ : كَانَ الرَّجُل مِنْ قُرَيْش يَكُون عِنْده النِّسْوَة , وَيَكُون عِنْده الْأَيْتَام , فَيَذْهَب مَاله , فَيَمِيل عَلَى مَال الْأَيْتَام. قَالَ : فَنَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَة : { وَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُقْسِطُوا فِي الْيَتَامَى فَانْكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنْ النِّسَاء } . * – حَدَّثَنَا هَنَّاد بْن السَّرِيّ , قَالَ : ثنا أَبُو الْأَحْوَص , عَنْ سِمَاك , عَنْ عِكْرِمَة فِي قَوْله : { وَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُقْسِطُوا فِي الْيَتَامَى فَانْكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنْ النِّسَاء مَثْنَى وَثُلَاث وَرُبَاع فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَة أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانكُمْ } قَالَ : كَانَ الرَّجُل يَتَزَوَّج الْأَرْبَع وَالْخَمْس وَالسِّتّ وَالْعَشْر , فَيَقُول الرَّجُل : مَا يَمْنَعنِي أَنْ أَتَزَوَّج كَمَا تَزَوَّجَ فُلَان , فَيَأْخُذ مَال يَتِيمه فَيَتَزَوَّج بِهِ , فَنُهُوا أَنْ يَتَزَوَّجُوا فَوْق الْأَرْبَع . 6743 – حَدَّثَنَا سُفْيَان بْن وَكِيع , قَالَ : ثنا أَبِي , عَنْ سُفْيَان , عَنْ حَبِيب بْن أَبِي ثَابِت عَنْ طَاوُس , عَنْ اِبْن عَبَّاس , قَالَ : قُصِرَ الرِّجَال عَلَى أَرْبَع مِنْ أَجْل أَمْوَال الْيَتَامَى النساء 3 تفسيري الطبري و المنار

3– فَإِنْ لَمْ يَكُونَا رَجُلَيْنِ فَرَجُل وَامْرَأَتَانِ " وَهَذَا إِنَّمَا يَكُون فِي الْأَمْوَال وَمَا يَقْصِد بِهِ الْمَال.

الظَّاهِر مِنْهُ قَوْل الْجُمْهُور , أَيْ إِنْ لَمْ يَكُنْ الْمُسْتَشْهَد رَجُلَيْنِ , أَيْ إِنْ أَغْفَلَ ذَلِكَ صَاحِب الْحَقّ أَوْ قَصَدَهُ لِعُذْرٍ مَا فَلْيَسْتَشْهِدْ رَجُلًا وَامْرَأَتَيْنِ . فَجَعَلَ تَعَالَى شَهَادَة الْمَرْأَتَيْنِ مَعَ الرَّجُل جَائِزَة مَعَ وُجُود الرَّجُلَيْنِ فِي هَذِهِ الْآيَة , وَلَمْ يَذْكُرهَا فِي غَيْرهَا , فَأُجِيزَتْ فِي الْأَمْوَال خَاصَّة فِي قَوْل الْجُمْهُور , بِشَرْطِ أَنْ يَكُون مَعَهُمَا رَجُل . وَإِنَّمَا كَانَ ذَلِكَ فِي الْأَمْوَال دُون غَيْرهَا ; لِأَنَّ الْأَمْوَال كَثَّرَ اللَّه أَسْبَاب تَوْثِيقهَا لِكَثْرَةِ جِهَات تَحْصِيلهَا وَعُمُوم الْبَلْوَى بِهَا وَتَكَرُّرهَا , فَجَعَلَ فِيهَا التَّوَثُّق تَارَة بِالْكَتْبَة وَتَارَة بِالْإِشْهَادِ وَتَارَة بِالرَّهْنِ وَتَارَة بِالضَّمَانِ , وَأَدْخَلَ فِي جَمِيع ذَلِكَ شَهَادَة النِّسَاء مَعَ الرِّجَال . وَلَا يَتَوَهَّم عَاقِل أَنَّ قَوْله تَعَالَى : " إِذَا تَدَايَنْتُمْ بِدَيْنٍ " يَشْتَمِل عَلَى دَيْن الْمَهْر مَعَ الْبُضْع , وَعَلَى الصُّلْح عَلَى دَم الْعَمْد , فَإِنَّ تِلْكَ الشَّهَادَة لَيْسَتْ شَهَادَة عَلَى الدَّيْن , بَلْ هِيَ شَهَادَة

عَلَى النِّكَاح . وَأَجَازَ الْعُلَمَاء شَهَادَتهنَّ مُنْفَرِدَات فِيمَا لَا يَطَّلِع عَلَيْهِ غَيْرهنَّ لِلضَّرُورَةِ . وَعَلَى مِثْل
البقرة 282 القرطبي ابن كثير

4- وَقَالَ سُفْيَان بْن عُيَيْنَة عَنْ الزُّهْرِيّ عَنْ عَبْد اللَّه بْن عَبْد اللَّه بْن عُمَر عَنْ إِيَاس بْن عَبْد اللَّه بْن أَبِي ذِئَاب قَالَ : قَالَ النَّبِيّ صَلَّى اللَّه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ " لَا تَضْرِبُوا إِمَاء اللَّه " فَجَاءَ عُمَر رَضِيَ اللَّه عَنْهُ إِلَى رَسُول اللَّه صَلَّى اللَّه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ ذَئِرَتْ النِّسَاء عَلَى أَزْوَاجهنَّ فَرَخَّصَ رَسُول اللَّه صَلَّى اللَّه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي ضَرْبهنَّ فَأَطَافَ بِآلِ رَسُول اللَّه صَلَّى اللَّه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نِسَاء كَثِير يَشْتَكِينَ أَزْوَاجهنَّ فَقَالَ رَسُول اللَّه صَلَّى اللَّه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ " لَقَدْ أَطَافَ بِآلِ مُحَمَّد نِسَاء كَثِير يَشْتَكِينَ مِنْ أَزْوَاجهنَّ لَيْسَ أُولَئِكَ بِخِيَارِكُمْ "

..... وَقَوْله تَعَالَى " فَإِنْ أَطَعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلًا " أَيْ إِذَا أَطَاعَتْ الْمَرْأَة زَوْجهَا فِي جَمِيع مَا يُرِيدهُ مِنْهَا مِمَّا أَبَاحَهُ اللَّه لَهُ مِنْهَا فَلَا سَبِيل لَهُ عَلَيْهَا بَعْد ذَلِكَ وَلَيْسَ لَهُ ضَرْبهَا وَلَا هِجْرَانهَا , وَقَوْله إِنَّ اللَّه كَانَ عَلِيًّا كَبِيرًا تَهْدِيد لِلرِّجَالِ إِذَا بَغَوْا عَلَى النِّسَاء مِنْ غَيْر سَبَب فَإِنَّ اللَّه الْعَلِيّ الْكَبِير وَلِيّهنَّ وَهُوَ مُنْتَقِم مِمَّنْ ظَلَمَهُنَّ وَبَغَى عَلَيْهِنَّ ابن كثير

5- فَإِنَّ أَهْل الْجَاهِلِيَّة كَانُوا يَجْعَلُونَ جَمِيع الْمِيرَاث لِلذُّكُورِ دُون الْإِنَاث فَأَمَرَ اللَّه تَعَالَى بِالتَّسْوِيَةِ بَيْنهمْ فِي أَصْل الْمِيرَاث وَفَاوَتَ بَيْن الصِّنْفَيْنِ فَجَعَلَ لِلذَّكَرِ مِثْل حَظّ الْأُنْثَيَيْنِ وَذَلِكَ لِاحْتِيَاجِ الرَّجُل إِلَى مُؤْنَة النَّفَقَة وَالْكُلْفَة وَمُعَانَاة التِّجَارَة وَالتَّكَسُّب وَتَحَمُّل الْمَشَاقّ فَنَاسَبَ أَنْ يُعْطَى ضِعْفَيْ مَا تَأْخُذهُ الْأُنْثَى .

جَاءَتْ اِمْرَأَة سَعْد بْن الرَّبِيع إِلَى رَسُول اللَّه صَلَّى اللَّه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ : يَا رَسُول اللَّه هَاتَانِ اِبْنَتَا سَعْد بْن الرَّبِيع قُتِلَ أَبُوهُمَا مَعَك فِي يَوْم أُحُد شَهِيدًا وَإِنَّ عَمّهمَا أَخَذَ مَالهمَا فَلَمْ يَدَع لَهُمَا مَالًا وَلَا يُنْكَحَانِ إِلَّا وَلَهُمَا مَال قَالَ : فَقَالَ " يَقْضِي اللَّه فِي ذَلِكَ " فَنَزَلَتْ آيَة الْمِيرَاث فَأَرْسَلَ رَسُول اللَّه صَلَّى اللَّه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى عَمّهمَا فَقَالَ : " أَعْطِ اِبْنَتَيْ سَعْد الثُّلُثَيْنِ وَأُمّهمَا الثُّمُن وَمَا بَقِيَ فَهُوَ لَك ابن كثير **النساء 11**

6- قَالَ الْإِمَام أَحْمَد : حَدَّثَنَا عَبْد الرَّحْمَن بْن مَهْدِيّ حَدَّثَنَا حَمَّاد بْن سَلَمَة عَنْ ثَابِت عَنْ أَنَس أَنَّ الْيَهُود كَانَتْ إِذَا حَاضَتْ الْمَرْأَةُ مِنْهُمْ لَمْ يُوَاكِلُوهَا وَلَمْ يُجَامِعُوهَا فِي الْبُيُوت فَسَأَلَ أَصْحَابُ النَّبِيِّ - صَلَّى اللَّه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ " وَيَسْأَلُونَك عَنْ الْمَحِيض قُلْ هُوَ أَذًى فَاعْتَزِلُوا النِّسَاء فِي الْمَحِيض وَلَا تَقْرَبُوهُنَّ حَتَّى يَطْهُرْنَ " حَتَّى فَرَغَ مِنْ الْآيَة . فَقَالَ رَسُول اللَّه - صَلَّى اللَّه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - " اِصْنَعُوا كُلّ شَيْء إِلَّا النِّكَاح "((يعني الجماع)) فَبَلَغَ ذَلِكَ الْيَهُود فَقَالُوا : مَا يُرِيد هَذَا الرَّجُل أَنْ يَدَع مِنْ أَمْرنَا شَيْئًا إِلَّا خَالَفَنَا فِيهِ ابن كثير

7*..... - وَكَانَتْ الْمَرْأَة مِنْ نِسَاء الْمُؤْمِنِينَ قَبْل نُزُول هَذِهِ الْآيَة تَتَبَرَّز لِلْحَاجَةِ فَيَتَعَرَّض لَهَا بَعْض الْفُجَّار يَظُنّ أَنَّهَا أَمَة , فَتَصِيح بِهِ فَيَذْهَب , فَشَكَوْا ذَلِكَ إِلَى النَّبِيّ صَلَّى اللَّه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَنَزَلَتْ الْآيَة بِسَبَبِ ذَلِكَ . قَالَ مَعْنَاهُ الْحَسَن وَغَيْره القرطبي

*...قَالَ السُّدِّيّ فِي قَوْله تَعَالَى " يَا أَيّهَا النَّبِيّ قُلْ لِأَزْوَاجِك وَبَنَاتِك وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبهنَّ ذَلِكَ أَدْنَى أَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ " قَالَ كَانَ نَاس مِنْ فُسَّاق أَهْل الْمَدِينَة يَخْرُجُونَ بِاللَّيْلِ حِين يَخْتَلِط الظَّلَام إِلَى طُرُق الْمَدِينَة فَيَعْرِضُونَ لِلنِّسَاءِ وَكَانَتْ مَسَاكِن أَهْل الْمَدِينَة ضَيِّقَة فَإِذَا كَانَ اللَّيْل خَرَجَ النِّسَاء إِلَى الطُّرُق يَقْضِينَ حَاجَتهنَّ فَكَانَ أُولَئِكَ الْفُسَّاق يَبْتَغُونَ ذَلِكَ مِنْهُنَّ فَإِذَا رَأَوْا الْمَرْأَة عَلَيْهَا جِلْبَاب قَالُوا هَذِهِ حُرَّة فَكَفُّوا عَنْهَا فَإِذَا رَأَوْا الْمَرْأَة لَيْسَ عَلَيْهَا جِلْبَاب قَالُوا هَذِهِ أَمَة فَوَثَبُوا عَلَيْهَا وَقَالَ مُجَاهِد يَتَجَلَّبْنَ فَيُعْلَم أَنَّهُنَّ حَرَائِر فَلَا يَتَعَرَّض لَهُنَّ فَاسِق بِأَذًى وَلَا رِيبَة وَقَوْله تَعَالَى " وَكَانَ اللَّه غَفُورًا رَحِيمًا " أَيْ لِمَا سَلَف فِي أَيَّام الْجَاهِلِيَّة حَيْثُ لَمْ يَكُنْ عِنْدهنَّ عِلْم بِذَلِكَ الاحزاب 59 ابن كثير

* قَالَ : ثنا سَعِيد , عَنْ قَتَادَة , قَوْله : { يَا أَيّهَا النَّبِيّ قُلْ لِأَزْوَاجِك وَبَنَاتك وَنِسَاء الْمُؤْمِنِينَ } أَخَذَ اللَّه عَلَيْهِنَّ إِذَا خَرَجْنَ أَنْ يُقَنِّعْنَ عَلَى الْحَوَاجِب { ذَلِكَ أَدْنَى أَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ } وَقَدْ كَانَتْ الْمَمْلُوكَة إِذَا مَرَّتْ تَنَاوَلُوهَا بِالْإِيذَاءِ , فَنَهَى اللَّه الْحَرَائِرَ أَنْ يَتَشَبَّهْنَ بِالْإِمَاءِ .

* – وَكَانَ بِالْمَدِينَةِ رِجَال مِنْ الْمُنَافِقِينَ إِذَا مَرَّتْ بِهِمْ اِمْرَأَة سَيِّئَة الْهَيْئَة وَالزِّيّ , حَسِبَ الْمُنَافِقُونَ أَنَّهَا مَزْنِيَّة وَأَنَّهَا مِنْ بُغْيَتهمْ , فَكَانُوا يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنَات بِالرَّفَثِ , وَلَا يَعْلَمُونَ الْحُرَّة مِنَ الْأَمَة ; فَأَنْزَلَ اللَّه فِي ذَلِكَ : { يَا أَيُّهَا النَّبِيّ قُلْ لِأَزْوَاجِك وَبَنَاتك وَنِسَاء الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبهنَّ ذَلِكَ أَدْنَى أَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ }

الطبري الاحزاب 59

8- ئەمەش مانای ئەوە ناگەیەنێ کە ڕێگرتن و ئازاردانی کۆیلە ڕێپێدراو بێ, نەخێر , بەلکو لەسەرەتادا ڕزگارکردنی تەنها چینێك لە ئافرەتان لە تواناڈا بوە و گرفتی کۆیلەکان ئەوەندە گەورە بووە بە ئاسانی چارەسەر نەدەکرا و کۆیلەکان خۆشیان هێشتا هۆشیار نەبوون. فاکتەرەکان تر.... زۆر بوون بۆیە ئەو کارە ((ئازادکردنی کۆیلە)) بە چەند ڕێگەیەکی تر و لە قۆناغەکانی دواتردا کەم کەم جێ بەجێ کرا.

9- وَقَالَ أَبُو صَالِح : تَضَع الْجِلْبَاب وَتَقُوم بَيْن يَدَيْ الرَّجُل فِي الدِّرْع وَالْخِمَار وَقَالَ سَعِيد بْن جُبَيْر وَغَيْره فِي قِرَاءَة عَبْد اللَّه بْن مَسْعُود " أَنْ يَضَعْنَ مِنْ ثِيَابهنَّ " وَهُوَ الْجِلْبَاب مِنْ فَوْق الْخِمَار فَلَا بَأْس أَنْ يَضَعْنَ عِنْد غَرِيب أَوْ غَيْره بَعْد أَنْ يَكُون عَلَيْهَا خِمَار
النور 60 ابن كثير

10 – وَسَبَب هَذِهِ الْآيَة أَنَّ النِّسَاء كُنَّ فِي ذَلِكَ الزَّمَان إِذَا غَطَّيْنَ رُءُوسهنَّ بِالْأَخْمِرَةِ وَهِيَ الْمَقَانِع سَدَلْنَهَا مِنْ وَرَاء الظَّهْر . قَالَ النَّقَّاش : كَمَا يَصْنَع النَّبَط ; فَيَبْقَى النَّحْر وَالْعُنُق وَالْأُذُنَان لَا سِتْر عَلَى ذَلِكَ ; فَأَمَرَ اللَّه تَعَالَى بِلَيِّ الْخِمَار عَلَى الْجُيُوب , وَهَيْئَة ذَلِكَ أَنْ تَضْرِب الْمَرْأَة بِخِمَارِهَا عَلَى جَيْبهَا لِتَسْتُر صَدْرهَا

القرطبي **النور,32**

وَكَانَ سَبَب نُزُول هَذِهِ الْآيَة مَا ذَكَرَهُ مُقَاتِل بْن حَيَّان قَالَ : بَلَغَنَا وَاَللَّه أَعْلَم أَنَّ جَابِر بْن عَبْد اللَّه الْأَنْصَارِيّ حَدَّثَ أَنَّ أَسْمَاء بِنْت مَرْثَد كَانَ فِي مَحَلّ لَهَا فِي بَنِي حَارِثَة فَجَعَلَ النِّسَاء يَدْخُلْنَ عَلَيْهَا غَيْر مُتَأَزِّرَات فَيَبْدُو مَا فِي أَرْجُلهنَّ مِنْ الْخَلَاخِل وَتَبْدُو صُدُورهنَّ وَذَوَائِبهنَّ فَقَالَتْ أَسْمَاء : مَا أَقْبَح هَذَا فَأَنْزَلَ اللَّه تَعَالَى " وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارهنّ ابن كثير

لَا يَحِلّ لِامْرَأَةٍ تُؤْمِن بِاَللَّهِ وَالْيَوْم الْآخِر أَنْ تُخْرِج يَدهَا إِلَّا إِلَى هَا هُنَا . وَقَبَضَ نِصْف الذِّرَاع (القرطبي)

المصدر في مراجعة و جمع اسباب نزول الايات هو

www.quran.muslim-web.com

11- **ڕۆژنامەی هاوولاتی ژمارە** 213 **سالی** 2005

12- **((هذا و بالنسبة لموضوع الحجاب فبادئ ذي بدء لا يختلف نحن و الفضلاء من اهل العلم و المنصفون منهم- الذين لايرون ما نراه من وجوب تغطية جميع بدن المراة بما في ذلك وجهها و كفيها – لانختلف معهم او بمعنى الاصح لا يختلفون معنا في ان الافضل والاكمل والاقرب للتقوى و مرضاة الله و رسوله هو ستر كل بدن بما في ذلك الوجه و الكفين))** الحجاب **مصطفى بن العدوي ادلة الموجبين و المخالفين الطبعة الاولى1991**

– قات جووین – قات شتێکە وەك تلیاك و جگەرە پیاوان هەمیشە لە دەمیاندا دەیجوون – نەریتێکی زیان بەخشە لە هەنێ وولاتی عەرەبیدا بەتایبەتی یەمەن پەیڕەو دەکرێ

– خەتەنەی کچان – لە وولاتەکانی وەك سۆمال و سودان و میسر و هەندێ وولاتی ئەفریقی تر هەیە ... لە عێراق تەنانەت لە کوردستانیشدا بە بەڕێژەیەکی کەمتر پەیڕەو دەکرێ .